

LIETUVOS RESPUBLIKOS
SEIMAS

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO KANCELIARIJOS
INFORMACIJOS IR KOMUNIKACIJOS DEPARTAMENTO
TYRIMŲ SKYRIUS

Gedimino pr. 53, 01109 Vilnius Tel.: (0 5) 209 6170 / (0 5) 209 6185
El. p.: tyrimai@lrs.lt; info@lrs.lt; ikd@lrs.lt www.lrs.lt/info

Analitinė apžvalga
25/116

**Nacionalinis atsakas į informacinės erdvės grėsmes: dezinformacijos ir karo
propagandos sąvokų apibrėžtis, institucijų vaidmuo ir teisinė atsakomybė
atskirose Europos Sąjungos valstybėse narėse**

patarėja Dainora Valiukaitė
tel. (0 5) 209 6187, el. p. dainora.valiukaite@lrs.lt

vyresnysis patarėjas Vidmantas Punelis
tel. (0 5) 209 6186, el. p. vidmantas.punelis@lrs.lt

2025-09-17

Seimo kanceliarijos Informacijos ir komunikacijos departamento Tyrimų skyriaus parengti analitiniai ir informaciniai darbai skirti Seimo narių parlamentinei ir Seimo kanceliarijos veiklai. Šiuose darbuose pateikta informacija nėra oficiali Lietuvos Respublikos Seimo pozicija. Šį darbą atgaminti, išleisti, platinti, versti, perdirbti, viešai skelbti, išskyrus įstatymų nustatytas išimtis, galima tik gavus Seimo kanceliarijos leidimą. Visais atvejais naudojant šį darbą privaloma nurodyti šaltinį.

© Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarija, 2025

Turinys

Lietuva.....	3
Austrija	5
Čekija.....	8
Estija	10
Latvija.....	12
Lenkija.....	14
Prancūzija	17
Slovakija	20
Suomija.....	21
Vokietija	23

Šiame darbe apžvelgiami Lietuvos, Austrijos, Čekijos, Estijos, Latvijos, Lenkijos, Prancūzijos, Slovakijos, Suomijos ir Vokietijos nacionaliniai sprendimai kovoje su dezinformacija ir karo propaganda, supažindinama su šių sąvokų apibrėžtimi ar apibūdinimais.

Dezinformacija įvairiuose nacionaliniuose dokumentuose yra apibrėžiama panašiai, tačiau beveik kiekviename aprašyme galima išskirti kokį nors papildomą sąvokos kompleksiskumą žymintį aspektą. Subendrinus skirtingas apibrėžtis, dezinformaciją galima apibrėžti kaip melagingą ir klaidinančią informaciją, kuri skleidžiama sąmoningai ir tikslingai, siekiant pakenkti asmeniui, organizacijai, visuomenei, šaliai ar demokratijai. Be to, tai vertinama kaip tyčinis, slaptas veiksmas, kartais suprantamas ir kaip hibridinio karo ginklas, skirtas paveikti sprendimų priėmimą arba sprendimus priimančių asmenų nuomonę, taip siekiant politinės, socialinės, finansinės, karinės ir kitokios naudos.

Siekdamos neutralizuoti dezinformaciją, kai kurios žiniasklaidos priemonės savo interneto svetainėse suteikia galimybę skaitytojams pateikti įtariamą melagingą naujieną patikrai. Reikšmingą vaidmenį atlieka švietėjiška veikla, ugdant kritišką mąstymą ir stiprinant visuomenės atsparumą.

Kovodamos su dezinformacijos sklaida, nacionalinės žiniasklaidos priežiūros institucijos nurodo šalinti neteisėtą turinį, gali savo kompetencijos ribose taikyti administracinio poveikio priemones. Pažymėtina, kad Austrijos baudžiamajame kodekse (toliau – BK) nustatyta laisvės atėmimo iki 6 mėnesių bausmė arba bauda už melagingos informacijos viešą sklaidimą prieš rinkimus ar referendumus. Latvijos Baudžiamasis įstatymas numato atsakomybę už poveikį rinkimų procesui, pasinaudojant išmaniojo vaizdo klastojimo („deep fake“) technologija.

Karo propagandą draudžia tarptautinė teisė¹, ji kriminalizuota ir dalies Europos valstybių nacionaliniais baudžiamaisiais įstatymais. Šiuose įstatymuose gali būti numatyta atsakomybė už agresyvaus karo kurstymą, viešą raginimą padaryti agresijos nusikaltimą, kvietimą sukelti agresyvų karą ar ginkluotą konfliktą, karo ar ginklų panaudojimo, pažeidžiant bendrai pripažįstamus tarptautinės teisės principus, kurstymą, karo pateisinimą ir kt. Kai kuriose valstybėse (pavyzdžiui, Čekijoje, Suomijoje) baudžiamoji atsakomybė už karą skatinančius ir propaguojančius veiksmus taikoma tik tais atvejais, kai dėl jų gresia būtent tų valstybių įtraukimas į karą.

Pažymėtina, kad už veikų, susijusių su karo propaganda, padarymą daugelyje Europos valstybių numatytos gana griežtos sankcijos, dažniausiai be alternatyvų taikomas laisvės atėmimas (Lenkijoje, Vokietijoje – maksimali bausmė – 5 metai, Latvijoje – 8 metai, Čekijoje, Suomijoje – 10 metų laisvės atėmimo). Slovakijoje už kvalifikuotą „grasinimą taikai“ (pavyzdžiui,

¹ Tarptautinis pilietinių ir politinių teisių paktas (20 str.): <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.174848>

bendradarbiaujant su užsienio jėgomis ar veikiant grupėje) gali būti baudžiama laisvės atėmimu nuo 10 iki 25 metų arba laisvės atėmimu iki gyvos galvos. Tuo tarpu Estijoje už karo propagandą baudžiama buda arba laisvės atėmimu iki 3 metų.

Europos šalių baudžiamuosiuose įstatymuose įtvirtintų sankcijų už veikas, susijusias su karo propaganda, griežtumas gali būti aiškinamas tuo, kad dažniausiai tokios veikos laikomos nusikaltimais, kuriais kėsiniama į itin svarbius baudžiamosios teisės ginamus teisinius gėrius (taiką, žmoniškumą, tarptautinį bei valstybės saugumą ir kt.), bei priskiriamos atitinkamiems baudžiamųjų įstatymų skyriams. Šiuo požiūriu kiek išsiskiria Austrija, kur tam tikromis aplinkybėmis padarytas agresijos akto pateisinimas yra priskirtas BK skyriui „Nusikalstamos veikos viešajai rimčiai“, o už jį bendru atveju baudžiama laisvės atėmimu iki 2 metų.

Lietuva

Dezinformacijos ir propagandos sąvokų apibrėžimai ir alternatyvios sąvokos

Dezinformacijos sąvoka. Lietuvos Respublikos Konstitucijos² 25 straipsnyje įtvirtinta, kad laisvė reikšti įsitikinimus ir skleisti informaciją nesuderinama su nusikalstamais veiksmais, kuriems priskiriama dezinformacija.

Visuomenės informavimo įstatymo³ 2 straipsnio 15 dalyje yra apibrėžiama, kad dezinformacija yra „tyčia viešai paskleista melaginga informacija“.

Kitose įstatymuose dezinformacijos sąvoka papildomai nėra apibrėžiama. Dezinformacijos sąvoka minima Tautinių mažumų įstatyme⁴. 13 straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad „įgyvendinant tautinėms mažumoms priklausančių asmenų teises, draudžiama kurstyti tautinę, rasinę, religinę ar socialinę neapykantą, prievartą, skleisti šmeižtą ar dezinformaciją“.

Dezinformacija taip pat minima ir strateginio lygmens dokumentuose. Pavyzdžiui, Valstybės pažangos strategijoje „Lietuvos ateities vizija „Lietuva 2050“⁵ pažymima, kad strateginę ambiciją įgyvendinusioje Lietuvoje „nuosekliai visuose švietimo lygmenyse ugdant kritinį mąstymą, visuomenė tampa vis atsparesnė dezinformacijai ir kitoms informacinėms manipuliacijoms“.

Nacionalinio saugumo strategijoje⁶ nurodoma būtinybė plėtoti valstybės institucijų ir įstaigų gebėjimus vykdyti kryptingą kovą su dezinformacija, siekiant užtikrinti koordinuotą informacinės aplinkos stebėjimą, analizę, vertinimą ir operatyvų perspėjimą bei savalaikį reagavimą į informacinius incidentus. Būtina stiprinti visuomenės atsparumą dezinformacijai ir kitoms informacinėms grėsmėms.

Propagandos sąvoka. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 135 straipsnyje įtvirtinta, kad Lietuvos Respublikoje karo propaganda draudžiama.

Strateginės komunikacijos nacionalinio saugumo srityje koordinavimo tvarkos apraše⁷ kai kurių valstybių ir nevalstybinių subjektų skleidžiama karo propaganda priskiriama informacinėms grėsmėms.

Visuomenės informavimo įstatyme propagandos sąvoka nėra apibrėžiama, tačiau minima. Įstatymas nustato, kad visuomenės informavimo priemonėse draudžiama skelbti informaciją, kurioje skleidžiama dezinformacija, karo propaganda, kurstomas karas, raginama prievarta pažeisti Lietuvos Respublikos suverenitetą – pakeisti jos konstitucinę santvarką, kėsintis į jos nepriklausomybę arba pažeisti teritorijos vientisumą (19 str. 1 d.).

² Lietuvos Respublikos Konstitucija: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.47BB952431DA/asr>

³ Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymas: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.065AB8483E1E/asr>

⁴ Lietuvos Respublikos tautinių mažumų įstatymas: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/372796c2a26611efa605b9842742bf37>

⁵ Valstybės ateities vizija „Lietuva 2050“: <https://lrv.lt/lt/lietuva-2050/>

⁶ Nacionalinio saugumo strategija: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.167925/asr>

⁷ Strateginės komunikacijos nacionalinio saugumo srityje koordinavimo tvarkos aprašas: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/4d789fb0eb8511eaa12ad7c04a383ca0>

Teisės doktrinoje karo propaganda apibūdinama kaip vieša veikla per visuomenės informavimo priemonės ar kitaip platinant ir populiarinant karo idėjas, viešai raginant ginkluotąsias pajėgas užpulti kitas valstybes ar tautas. Ši propaganda nėra tėvynės gynimo idėjų propagavimas, kai visuomenė raginama aktyviai priešintis agresijai ar kitokiam ginkluotam užpuolimui, remti kariuomenės dalyvavimą tarptautinėse taikos ir saugumo palaikymo operacijose⁸.

Institucijos, atsakingos už kovą su dezinformacija ir propaganda

Dezinformacijos sritis. Lietuvos radijo ir televizijos komisija prižiūri audiovizualinės žiniasklaidos paslaugas ir retransliavimą, o nustatiusi pažeidimus priima sprendimus dėl Visuomenės informavimo įstatyme nustatytų objektyviai būtinų poveikio priemonių taikymo, tokių kaip įspėjimas, bauda, licencijos sustabdymas ar panaikinimas (48 str.).

Propagandos sritis. Pagal Strateginės komunikacijos nacionalinio saugumo srityje koordinavimo tvarkos aprašą⁹, strateginę komunikaciją grėsmių prevencijos klausimais koordinuoja Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarija (karo propaganda priskiriama informacinėms grėsmėms) (3 p.).

Teisinė atsakomybė už dezinformaciją ir propagandą

Dezinformacijos sritis. Administracinių nusižengimų kodekso¹⁰ normose neminima dezinformacija. Paminėtina, kad šis kodeksas nustato baudas už melagingų duomenų ar melagingos informacijos pateikimą tam tikrais atvejais, pavyzdžiui, melagingų duomenų pateikimą vyriausiajai rinkimų komisijai, Europos Sąjungos (toliau – ES) piliečių iniciatyvos organizatoriams renkant pritarimo pareiškimus (89 str. 3 d.). Numatoma bauda už melagingos informacijos įrašymą į prekių dokumentą (158 str. 1 d.). Kiti atvejai apima sveikatos priežiūrą, vaikų globą, melagingų statistinių duomenų pateikimą, melagingą liudijimą ir pan.

BK¹¹ normose dezinformacija neminima. Yra tik atsakomybė už melagingus parodymus, skundą, pareiškimą, viešai paskleistus melagingus prasimanymus apie mirusįjį. Paminėtina atsakomybė už melagingą pranešimą apie visuomenei gresiantį pavojų ar ištikusią nelaimę, numatanti baudą, viešuosius darbus ar laisvės apribojimą, ar atėmimą iki vienerių, dvejų ar trejų metų, priklausomai nuo sukeltos žalos (285 str.).

Visuomenės informavimo įstatymas nustato, kad visuomenės informavimo priemonėse draudžiama skelbti informaciją, kurioje skleidžiama dezinformacija (19 str. 1 d.). Lietuvos radijo ir televizijos komisija už įstatymo pažeidimus gali taikyti įspėjimus, baudas, licencijos sustabdymą ar panaikinimą, taip pat kreiptis į teismą dėl neteisėtos veiklos sustabdymo ar nutraukimo (48 str.).

Propagandos sritis. Pagal Administracinių nusižengimų kodeksą, nacistinės Vokietijos, SSRS ar Lietuvos SSR vėliavos ar herbo, vėliavų, ženklų ar uniformų, kurių sudedamoji dalis yra nacistinės Vokietijos, SSRS ar Lietuvos SSR vėliava ar herbas, nacistinių ar komunistinių organizacijų simbolių ar uniformų, nacistinės Vokietijos, SSRS ar Lietuvos SSR vėliavos ar herbo, nacistinės svastikos, nacistinio SS ženklo, sovietinio kūjo ir pjautuvo ženklo, sovietinės raudonos penkiakampės žvaigždės ženklo pagrindu sudarytų vėliavų ar ženklų, atsakingų už Lietuvos gyventojų represijas Vokietijos nacionalsocialistų ar SSRS komunistų partijos vadovų atvaizdų, totalitarinių ar autoritarinių režimų simbolių, kuriuos šie režimai naudojo ar naudoja jų įvykdytai ar vykdomai karinei agresijai, vykdomiems ar įvykdytiems nusikaltimams žmoniškumui ir karo nusikaltimams propaguoti, platinimas, naudojimas susirinkimuose, viešosiose vietose arba kitoks viešas demonstravimas, taip pat nacistinės Vokietijos, SSRS ar Lietuvos SSR himno viešas atlikimas

⁸ Dainius Žalimas. Karo propaganda. *Visuotinė lietuvių enciklopedija*: <https://www.vle.lt/straipsnis/karo-propaganda/>

⁹ Strateginės komunikacijos nacionalinio saugumo srityje koordinavimo tvarkos aprašas: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/4d789fb0eb8511eaa12ad7c04a383ca0>

¹⁰ Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksas:

<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/4ebe66c0262311e5bf92d6af3f6a2e8b/asr>

¹¹ Lietuvos Respublikos Baudžiamasis kodeksas: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.2B866DFF7D43/asr>

užtraukia asmenims 300–700 EUR dydžio baudą, o juridinių asmenų vadovams nuo 600 EUR iki 1 200 EUR baudą (524 str. 1 d.).

BK normose karo propaganda neminima.

Paminėtinas 2022 m. inicijuotas įstatymo projektas dėl BK papildymo šiuo 170³ straipsniu: „1. Tas, kas viešai skatino, rėmė ar pritarė agresyviai karui ar kitokiam ginkluotos jėgos panaudojimui, pažeidžiančiam pagrindinius tarptautinės teisės principus, baudžiamas bauda arba laisvės apribojimu, arba areštu, arba laisvės atėmimu iki dvejų metų.

2. Už šiame straipsnyje numatytas veikas atsako ir juridinis asmuo.“¹²

Vyriausybė 2023 m. vasario 15 d. savo nutarimu pritarė BK papildymo 170³ straipsniu įstatymo projektui, tačiau pasiūlė LR Seimui šį projektą tobulinti¹³.

Visuomenės informavimo įstatymas nustato, kad visuomenės informavimo priemonėse draudžiama skelbti informaciją, kurioje skleidžiama karo propaganda, kurstomas karas, raginama prievarta pažeisti Lietuvos Respublikos suverenitetą – pakeisti jos konstitucinę santvarką, kėsintis į jos nepriklausomybę arba pažeisti teritorijos vientisumą (19 str. 1 d.). Lietuvos radijo ir televizijos komisija už įstatymo pažeidimus gali taikyti įspėjimus, baudas, licencijos sustabdymą ar panaikinimą, taip pat kreiptis į teismą dėl neteisėtos veiklos sustabdymo ar nutraukimo (48 str.).

Austrija

Dezinformacijos ir propagandos sąvokų apibrėžimai ir alternatyvios sąvokos

Dezinformacijos sąvoka. Austrijos federalinė kanceliarija pateikia šį dezinformacijos apibrėžimą: tai yra tyčinis neteisingos ar klaidinančios informacijos skleidimas, vykdamas tikslingą kampaniją, siekiant pakirsti piliečių pasitikėjimą žiniasklaida, mokslu ir valstybinėmis institucijomis. Tikslinga dezinformacija – pavyzdžiui, prieš rinkimus ar susijusi su karais ir konfliktais – kursto baimes, stiprina išankstinius nusistatymus ir neapibrėžtumą visuomenės dalyse. Dezinformacija taip pat gali būti naudojama siekiant reikšmingai paveikti rinkimus ir politinius sprendimų priėmimo procesus.

Austrijos federalinė kanceliarija papildomai paaiškina, kad dezinformacija ir sąmokslų teorijos nėra naujas reiškinys, tačiau šiuo metu jos labai greitai plinta per socialinius tinklus ir internetines platformas, peržengdamos valstybių sienas. Dirbtinis intelektas gali dar labiau paspartinti tokių kampanijų sklaidą ir padidinti jų poveikį¹⁴.

Nevyriausybė Austrijos Europos politikos draugija savo 2024 m. politikos apžvalgoje pažymi, kad dezinformacija skleidžiama sąmoningai, turint ketinimą padaryti žalos objektui (valstybei, asmeniui, tam tikrai grupei). Tuo tarpu misinformacija yra klaidingos informacijos skleidimas be tyčios (piktavališkų ketinimų). Neteisinga šias dvi sąvokas – dezinformacija ir misinformacija – naudoti kaip sinonimus¹⁵.

Austrijos Europos politikos draugija taip pat paaiškina, kad informacinio karo kontekste iš užsienio naudojamos informacinio poveikio priemonės reiškia sąmoningą tarptautinį poveikį valstybėms, organizacijoms ar asmenims, siekiant manipuluoti visuomenės nuomone arba pakeisti

¹² Baudžiamojo kodekso papildymo 170(3) straipsniu įstatymo projektas XIVP-1373:

<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/e09aa4b09e0c11ec9e62f960e3ee1cb6?positionInSearchResults=3&searchModelUID=a712d739-ef2c-45f3-98a9-6dfd914e2ab5>

¹³ Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Baudžiamojo Kodekso papildymo 1703 straipsniu įstatymo projekto NR. XIVP-1373“:

<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/8583b1f6b0f511ed924fd817f8fa798e?positionInSearchResults=10&searchModelUID=81824272-9407-44d7-91e8-ae91261d5011>

¹⁴ Bundeskanzleramt – Was ist Desinformation?:

<https://www.bundeskanzleramt.gv.at/themen/kampf-gegen-desinformation.html>

¹⁵ ÖGfE Policy Brief, 2024, p. 2: <https://www.oegfe.at/wp-content/uploads/2024/06/PB-042024-1.pdf>

politinę kryptį kitoje valstybėje ar sukelti destabilizuojantį poveikį. Tai gali būti vykdoma pasitelkus dezinformaciją, propagandą, ardomąją veiklą arba finansuojant politiškai palankias jėgas¹⁶.

Propagandos sąvoka. Šalies teisės aktuose nėra įtvirtinto „karo propagandos“ apibrėžimo. Propaganda minima Austrijos Europos politikos draugijos paaikškinime, kad informacinio karo kontekste iš užsienio naudojamos informacinio poveikio priemonės reiškia sąmoningą tarptautinį poveikį valstybėms, organizacijoms ar asmenims, siekiant manipuliuoti visuomenės nuomone arba pakeisti politinę kryptį kitoje valstybėje ar sukelti destabilizuojantį poveikį. Tai gali būti vykdoma pasitelkus propagandą¹⁷.

Institucijos, atsakingos už kovą su dezinformacija ir propaganda

Dezinformacijos sritis. Austrijos ryšių tarnyba (vok. *Kommunikationsbehörde Austria*) užtikrina, kad televizijos ir radijo transliuotojų turinys nepažeistų šalies žiniasklaidos įstatymų, įskaitant reikalavimus dėl objektyvumo, nešališkumo ir tikslumo. Tai prisideda prie klaidinančios ar melagingos informacijos ribojimo oficialiuose transliavimo kanaluose, nes pažeidimai gali būti tiriami tiek skundų pagrindu, tiek *ex officio* ir taikomi įpareigojantys nurodymai ar sankcijos. Tarnyba prižiūri, kad žiniasklaidos priemonės aiškiai atskirtų redakcinį turinį nuo reklamos ar politinės propagandos¹⁸.

Vidaus reikalų ministerijos Valstybės apsaugos ir žvalgybos direkcija yra atsakinga už informacinio saugumo užtikrinimą ir vykdo informacinio lauko stebėseną, analizę, gali perduoti atvejo sprendimą teisėsaugai. Direkcija, pavyzdžiui, 2025 m. kovo mėnesį atskleidė plataus masto Rusijos dezinformacijos kampaniją, kurios centre – Bulgarijos pilietis, kaltinamas šnipinėjimu ir melagingos informacijos apie Ukrainą skleidimu¹⁹.

Politinio ugdymo centras (*Zentrum polis – Politik Lernen in der Schule*), inicijuotas ir finansuojamas federalinės Švietimo, mokslo ir mokslinių tyrimų ministerijos, rengia metodinę medžiagą, skirtą mokinių kritiško mąstymo ugdymui, organizuoja seminarus mokytojams, kuriuose aptariami būdai, kaip ugdyti mokinių atsparumą dezinformacijai, lavinti jų medių raštingumą. Centras savo teminiuose leidiniuose nagrinėja aktualias susijusias temas, siūlo edukacinius žaidimus ir interaktyvias priemones, skatinančias diskusijas apie informacijos šaltinius ir politinius naratyvus²⁰. Austrijos taikomosios telekomunikacijos instituto koordinuojamas skėtinis darinys – Austrijos saugesnio interneto centras, apjungiantis karštąją liniją „Stopline“ (pranešimui apie neteisėtą turinį), pagalbos vaikams ir jaunimui liniją „Rat auf Draht“ ir Austrijos informuotumo centrą „Saferinternet“ rengia švietėjiškus tematinis renginius ugdymo įstaigose, rengia leidinius ir skaitmeninio formato švietėjišką medžiagą ir kursus, administruoja interneto svetainę²¹.

Austrijos regioninių jaunimo informacijos centrų tinklo interneto svetainėje „Jugendportal.at“ pateikia informaciją apie tai, kaip atpažinti melagingas naujienas (angl. *fake news*), patikrinti šaltinius ir kritiškai vertinti turinį internete²².

Austrijos spaudos agentūra „Austria Presse Agentur“ kovoja su dezinformacija per faktų tikrinimo platformą „APA-Faktencheck“²³ ir medių raštingumo iniciatyvą „#UseTheNews“²⁴, skatindama kritinį mąstymą ir skaidrumą žiniasklaidoje.

Nuo 2022 m. veikianti Vokietijos ir Austrijos skaitmeninės žiniasklaidos observatorija yra Europos Komisijos remiama iniciatyva, kurios tikslas – stiprinti kovą su dezinformacija Vokietijoje

¹⁶ Ten pat.

¹⁷ ÖGfE Policy Brief, 2024, p. 2: <https://www.oegfe.at/wp-content/uploads/2024/06/PB-042024-1.pdf>

¹⁸ Kommunikationsbehörde Austria: https://www.rtr.at/medien/wer_wir_sind/KommAustria/KommAustria.de.html

¹⁹ Austria uncovers Russian disinformation campaign, security service says. Reuters, 2025: <https://www.reuters.com/world/europe/austria-uncovers-russian-disinformation-campaign-security-service-says-2025-03-24/>

²⁰ Zentrum polis – Politik Lernen in der Schule: <https://www.politik-lernen.at/ueberuns>

²¹ Initiative „Saferinternet.at“: <https://www.saferinternet.at/ueber-saferinternetat>

²² Jugendportal: <https://www.jugendportal.at/>

²³ Die gesammelten APA-Faktenchecks: <https://apa.at/faktencheck/ueberblick/>

²⁴ APA initiative „#UseTheNews“: <https://www.usethenews.de/de>

ir Austrijoje. Ši dvišalė observatorija yra Europos skaitmeninės žiniasklaidos observatorijos (EDMO) projekto dalyvė²⁵.

Faktų tikrinimo interneto platformos „Mimikama.at“ tikslas – kovoti su dezinformacija internete, ypač socialiniuose tinkluose. „Mimikama.at“ yra administruojama ne pelno siekiančios organizacijos „Mimikama® – Verein zur Aufklärung über Internetmissbrauch“, kurią 2011 m. įsteigė komunikacijos ekspertas ir kovos su dezinformacija internete pradininkas Tomas Wannenmacheris²⁶.

Propagandos sritis. 2017 m. sukurtas Nacionalinis ekstremizmo prevencijos ir deradikalizacijos tinklas (BNED), tapęs esmine Austrijos saugumo architektūros dalimi, atlieka koordinacinę ir strateginę kovos su ekstremistine propaganda vaidmenį. Šio tinklo funkcionavimą užtikrina Vidaus reikalų ministerijos Valstybinės apsaugos ir žvalgybos tarnybos direktoratas²⁷.

Austrijos žvalgybos, propagandos ir saugumo studijų centras – akademinė ir mokslinių tyrimų institucija, analizuoją atitinkamą tematinę sritį²⁸.

Teisinė atsakomybė už dezinformaciją ir propagandą

Dezinformacijos sritis. BK²⁹ 264 straipsnis reglamentuoja melagingos informacijos skleidimą prieš rinkimus ar referendumus. Pagal šį straipsnį, asmuo, kuris viešai skelbia melagingą turinį, galintį atgrasyti rinkėjus nuo balsavimo arba jį paveikti, gali būti nubaustas iki šešių mėnesių laisvės atėmimo arba pinigine bauda iki 360 baudos skaičiavimo vienetų. Tuo tarpu 283 straipsnis, susijęs su neapykantos kurstymu, gali būti taikomas, jei dezinformacija skelbiama taip, kad ji galėtų pakenkti tam tikroms mažumų grupėms. Pastaruoju atveju numatoma iki 2 metų laisvės atėmimo bausmė, o jei nusikalstama veika padaroma pasinaudojant spausdintine publikacija ar radijo ar kitos rūšies priemone, suteikiančia prieigą prie plačios auditorijos, tai bausmė griežtesnė – iki 3 metų laisvės atėmimo.

Austrijos ryšių tarnyba (vok. *Kommunikationsbehörde Austria*) už neteisėtą turinį, ypač jei tai daroma sistemingai ar pažeidžiant viešąjį interesą, gali skirti įspėjimus ar reikalauti pašalinti turinį, pradėti administracinį tyrimą ir taikyti baudas, panaikinti licencijas arba apriboti veiklą, jei pažeidimai yra rimti ar pasikartojantys³⁰.

Austrijos ryšių tarnyba prižiūri ir Komunikacijos platformų įstatymo³¹ laikymąsi (8 str. 1 d.). Šis įstatymas, įsigaliojęs 2021 m. sausio 1 d., buvo priimtas kaip dalis kovos su neapykantos kalba internete priemonių. Tikslas – sustiprinti komunikacijos platformų atsakomybę, ypač socialinių tinklų, už neteisėtą turinį, kuris platinamas jų sistemose. Nors dezinformacija nėra įtraukta į nusikalstamų veikų, kurioms įstatymas taikomas, sąrašą, tačiau dezinformacija gali patekti į įstatymo taikymo sritį, jeigu dezinformuojantis turinys kartu atitinka ir neteisėtą veiką, kuriai įstatymas taikomas, pavyzdžiui, neapykantos kurstymą. Įstatymas taikomas tiek Austrijos, tiek užsienio komunikacijos platformoms, kurios veikia Austrijoje, turi daugiau nei 100 000 registruotų vartotojų arba generuoja virš 500 000 EUR metinių pajamų. Pagal įstatymą, platformos privalo:

- Įdiegti pranešimų ir peržiūros mechanizmus vartotojams, kad jie galėtų pranešti apie neteisėtą turinį.
- Skelbti reguliarias ataskaitas apie tai, kaip tvarkomi tokie pranešimai.
- Paskirti atsakingus asmenis Austrijoje, su kuriais būtų galima susisiekti dėl turinio kontrolės.

²⁵ German-Austrian Digital Media Observatory (GADMO): <https://gadmo.eu/ueber-uns/auf-einen-blick/>

²⁶ Verein zur Aufklärung über Internetmissbrauch: <https://www.mimikama.org/>

²⁷ Austrian Action Plan for the Prevention and Countering of Violent Extremism and De-radicalisation, p. 26: https://www.dsn.gv.at/216/files/BNED_NAP_English_web_bf_20240527.pdf

²⁸ Austrian Center for Intelligence, Propaganda and Security Studies: <https://acipss.org/en/about-us/>

²⁹ Straßengesetzbuch:

<https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10002296>

³⁰ KommAustria-Gesetz:

<https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=20001213>

³¹ Kommunikationsplattformen-Gesetz:

<https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=20011415&FassungVom=2024-02-16>

Įstatyme numatytos sankcijos yra diferencijuotos pagal pažeidimo pobūdį ir sunkumą. Pagrindinės sankcijos yra piniginės baudos, kurios gali siekti iki 10 milijonų eurų.

Propagandos sritis. BK 321k straipsnyje numatyta atsakomybė už agresijos aktą, kuriuo laikomas valstybės ginkluotųjų pajėgų panaudojimas prieš kitos valstybės suverenitetą, teritorinį vientisumą ar politinę nepriklausomybę arba bet kuriuo kitu būdu, nesuderinamu su Jungtinių Tautų Chartija (baudžiama laisvės atėmimu nuo 10 iki 20 metų).

Pagal BK 283 straipsnį, laisvės atėmimu iki 2 metų baudžiama, *inter alia*, už BK 321k straipsnyje numatyto nusikaltimo, konstatuoto įsiteisėjusiu nacionalinio ar tarptautinio teismo sprendimu, viešą pateisinimą, jeigu tai specialiai nukreipta prieš asmenų grupę, pasižyminčią tam tikrais išpažįstamos religijos, rasės, kalbos, tautybės, etninės kilmės ir kt. bruožais. Jeigu veika padaryta panaudojant masinio informacijos platinimo priemones, baudžiama laisvės atėmimu iki 3 metų, o jeigu dėl veikos buvo išprovokuotas smurtas – laisvės atėmimu nuo 6 mėnesių iki 5 metų.

BK 283 straipsnis priskirtas BK 20 skyriui „Nusikalstamos veikos viešajai rimčiai“.

Čekija

Dezinformacijos ir propagandos sąvokų apibrėžimai ir alternatyvios sąvokos

Dezinformacijos sąvoka. Čekijos vidaus reikalų ministerija savo interneto svetainėje dezinformaciją apibrėžia kaip tyčinį klaidingos informacijos skleidimą, dažniausiai vykdomą valstybių ar su jomis susijusių subjektų prieš kitą valstybę ar žiniasklaidą, siekiant paveikti sprendimų priėmimą arba sprendimus priimančių asmenų nuomonę.

Alternatyvi „misinformacijos“ sąvoka apibrėžiama kaip neteisinga ar klaidinanti informacija, kuri nėra platinama nei sistemingai, nei tyčia siekiant paveikti tų, kurie ją gauna, sprendimus ar nuomones. Nors tai laikoma neutraliu reiškiniu, misinformacija, kai ji platinama plačiai ir be tinkamo pataisymo, gali sukelti tokį pat rezultatą kaip ir dezinformacija – tai yra sprendimų priėmimą ar nuomonių formavimą remiantis neteisinga informacija³².

Propagandos sąvoka. Čekijos vidaus reikalų ministerija savo interneto svetainėje pateikia tokį propagandos apibūdinimą – tai sistemingas informacijos ir idėjų skleidimas, dažnai šališkas ar klaidinantis, siekiant remti ar skatinti tam tikrą politinį tikslą ar nuomonę. Šiuolaikiniame tarptautinės raidos kontekste propaganda dažniausiai siejama su politiniu įtikinėjimu ir psichologiniu karu. Propaganda gali būti naudojama įvairių veikėjų, skirtinguose kontekstuose ir įvairiems tikslams, o jos priemonės nuolat tobulėja³³.

Institucijos, atsakingos už kovą su dezinformacija ir propaganda

Dezinformacijos sritis. Centras kovai su terorizmu ir hibridinėmis grėsmėmis (ček. *Centrum proti terorismu a hybridním hrozbám*) nuo 2017 m. veikia Vidaus reikalų ministerijos organizacinėje struktūroje. Šis centras yra analizės ir komunikacijos padalinys, vykdamas grėsmių, tiesiogiai siejamų su vidaus saugumu, stebėseną. Centras įvertina nustatytus iššūkius ir teikia pasiūlymus teisėkūros sprendimams, pareiškia ekspertinę nuomonę. Be to, šis centras vykdo švietėjišką veiklą. Jis neturi įgaliojimų šalinti turinį iš interneto³⁴.

2022–2023 m. laikotarpiu Vyriausybėje veikė Žiniasklaidos ir kovos su dezinformacija komisaro pareigybė. Komisaras koordinavo strateginę valstybės komunikaciją, teikė pasiūlymus ir veiksmų planą kovai su dezinformacija, rekomendavo Vyriausybei nutraukti reklamų talpinimą

³² Ministerstvo vnitra České republiky – Definice dezinformací a propagandy: <https://mv.gov.cz/chh/clanek/definice-dezinformaci-a-propagandy.aspx>

³³ Ten pat.

³⁴ Centre Against Terrorism and Hybrid Threats: <https://mv.gov.cz/chh/clanek/centre-against-terrorism-and-hybrid-threats.aspx>

dezinformaciją skleidžiančiuose tinklalapiuose³⁵. Panaikinus šio komisaro postą, funkcijos buvo paskirstytos kitoms struktūroms, iš dalies Nacionalinio saugumo patarėjui, kurio pareigybė buvo įsteigta Vyriausybėje 2022 m. gruodžio mėnesio pabaigoje.

Nacionalinio saugumo patarėjas koordinuoja tarpinstitucinę veiklą užtikrinant valstybės saugumą, tame tarpe atsaką į hibridines grėsmes³⁶.

Žvalgybinė Saugumo informacijos tarnyba vykdo užsienio subjektų veikos stebėseną, renka informaciją ir užsiima prevencine veikla bei nutraukia žalingą užsienio įtakos veiką (dezinformaciją, manipuliavimą informacija ir pan.)³⁷.

Čekijos Respublikos Atstovų Rūmuose veikia nuolatinė komisija hibridinių grėsmių klausimams³⁸.

Nesiekiančios pelno savanoriškos organizacijos administruojama interneto svetainė „demagog.cz“ užsiima politinių pranešimų, taip pat socialinių tinklų naujienų faktų teisingumo patikra³⁹.

Propagandos sritis. Kova su hibridinėmis grėsmėmis, apimančiomis priešišką propagandą, patenka į Nacionalinio saugumo patarėjo, Saugumo informacijos tarnybos, parlamentinės komisijos hibridinių grėsmių klausimams, Centro kovai su terorizmu ir hibridinėmis grėsmėmis kompetencijos sritį.

Teisinė atsakomybė už dezinformaciją ir propagandą

Dezinformacijos sritis. Čekijos BK⁴⁰ įtvirtinta atsakomybė už keletą nusikalstamų veikų, persidengiančių su dezinformacijos skleidimu, pavyzdžiui, už šmeižtą, nerimą keliančių žinių skleidimą. Yra žinomi atvejai, kai asmenys, skleidę dezinformaciją, buvo teisiami už nusikaltimus, susijusius su nerimą keliančių žinių skleidimu ar propaganda. Policijos vadovas 2023 m. balandžio mėnesį yra teigęs, kad policija tiria 73 atvejus, susijusius su dezinformacija.

Čekijos domenų registras (CZ.NIC), kaip „cz“ aukščiausio lygio domeno administratorius, 2022 metų vasario pabaigoje buvo sustabdęs kelių Čekijos domenų, skleidžiančių prokremliską dezinformaciją, veikimą. Kadangi šių apribojimų teisinis pagrindas nebuvo pakankamai tvirtas, tai buvo keliamos bylos prieš Čekiją, mobiliojo ryšio operatorius, Čekijos domenų registrą, o atskirų instancijų teismų sprendimai nepasižymėjo vienodumu, kai kuriais atvejais buvo prieštaringi⁴¹.

Paminėtinas Čekijos Konstitucinio Teismo 2025 m. kovo mėnesį priimtas sprendimas, palankus aktyvistui, nuteistam už nerimą keliančių žinių skleidimą, o būtent už viešus kritiškus pareiškimus, kad Čekijos Vyriausybė, įsigijusi karinių lėktuvų, panaudos juos branduolinio karo su Rusija provokavimui. Panaikinęs žemesnės instancijos teismo sprendimą, Konstitucinis Teismas argumentavo, kad politinei kalbai suteikiama didesnė apsauga pagal saviraiškos laisvės garantijas; hibridinių teiginių, derinančių faktus ir nuomones, negalima traktuoti kaip melagingos informacijos, jei jie remiasi teisingais faktiniais duomenimis; baudžiamoji atsakomybė turėtų būti taikoma tik kaip

³⁵ European Digital Media Observatory – How is disinformation addressed in the member states of the European Union?, p. 21:

https://edmo.eu/wp-content/uploads/2025/06/EDMO-Report_How-is-disinformation-addressed-in-the-member-states-of-the-European-Union_27-country-cases.pdf

³⁶ Poradce pro národní bezpečnost:

https://vlada.gov.cz/cz/ppov/zmocnenci_vlady/poradce-pro-narodni-bezpecnost-201905/#

³⁷ Security information service: <https://www.bis.cz/counterintelligence/>

³⁸ Standing Commission on Hybrid Threats: <https://pspen.psp.cz/organy/standing-commission-on-hybrid-threats-2/>

³⁹ Demagog.cz: <https://demagog.cz/o-nas>

⁴⁰ Zákon č. 40/2009 Sb.: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40>

⁴¹ European Digital Media Observatory – How is disinformation addressed in the member states of the European Union?, p. 20:

https://edmo.eu/wp-content/uploads/2025/06/EDMO-Report_How-is-disinformation-addressed-in-the-member-states-of-the-European-Union_27-country-cases.pdf

krašutinė priemonė, kovojant su dezinformacija; valdžia pirmiausia turėtų taikyti kitas priemones, tokias kaip faktų teisingumo patikra ir visuomenės švietimas⁴².

Propagandos sritis. BK 407 straipsnyje (Agresyvaus karo kurstymas) nurodyta, kad už viešą agresyvaus karo, kuriame dalyvautų Čekijos Respublika, kurstymą, tokio karo propagavimą ar kitokią paramą karo propagandai baudžiama laisvės atėmimu iki 5 metų. Jeigu nurodytos veikos padaromos susirinkime, apie kurio rengimą turi būti nustatyta tvarka pranešta, arba per spaudą, filmą, radiją, televiziją, viešai prieinamą kompiuterinį tinklą ar pasinaudojant kitomis panašiai veiksmingomis priemonėmis, baudžiama laisvės atėmimu nuo 2 iki 10 metų.

BK 408 straipsnyje nurodyti veiksmai, kurie nelaikomi agresyvaus karo kurstymu. Pavyzdžiui, tokia veika nėra padaroma veiksmas, susijusiais su karo padėties paskelbimu, kilus Čekijos Respublikos užpuolimo grėsmei, arba esant būtinybei vykdyti tarptautinius sutartinius įsipareigojimus dėl bendros gynybos nuo užpuolimo.

BK 407–408 straipsniai priskirti BK XIII skyriui „Nusikaltimai žmoniškumui, taikai ir karo nusikaltimai“.

Estija

Dezinformacijos ir propagandos sąvokų apibrėžimai ir alternatyvios sąvokos

Dezinformacijos sąvoka. Estijos teisės aktuose nėra įtvirtintos „dezinformacijos“ apibrėžties, tačiau strateginiuose dokumentuose ir bendradarbiavimo projektuose iš dalies matyti, kaip ši sąvoka suprantama ir įreminama⁴³. 2024 m. prasidėjusio projekto FREETAD („Prancūzija ir Estija – kartu prieš dezinformaciją“), kurį remia NATO ir kuriame dalyvauja Tartu universitetas, kontekste išvystytame apibrėžime, dezinformacija suvokiama kaip „sąmoningai melaginga ar klaidinanti informacija, parengta ir skleidžiama siekiant apgauti, manipuliuoti ar paveikti auditoriją“⁴⁴. Išryškinamos tokios kartinės savybės kaip sąmoningas ketinimas, emocinis patrauklumas, strateginis nukreipimas ir šaltinių slėpimas ar iškraipymas. Be to, pažymima, kad dezinformacija plinta greitai ir gali turėti ilgalaikį žalingą poveikį net ir po to, kai yra paneigiama.

Propagandos sąvoka. Sąvokos „propaganda“ apibrėžtis nėra įtvirtinta priimtuose ir galiojančiuose teisės aktuose. Šio termino paaiškinimus galima rasti atskiruose dokumentuose. Pavyzdžiui, Estijos vidaus saugumo tarnybos (est. *Kaitsepolitseiamet*) 2024–2025 m. ataskaitoje pažymima, kad „teroristinėms organizacijoms, taip pat Kremlui, skleisti propagandą yra tiek pat svarbu, kiek vykdyti atakas“⁴⁵.

Specializuotoje literatūroje randamas pastebėjimas, kad pats terminas „propaganda“ labiau siejasi su praeitimi ir sunkiai atspindi šiuolaikinę tikrovę. Kaip pavyzdį pateikiant Rusiją, jos 2025 m. vykdoma propaganda yra subtilesnė, nepastebimesnė. Šiuolaikinių įvykių kontekste tikslesnis oficialus terminas, nusakantis tokio pobūdžio veikas, būtų „užsienio informacinis ir manipuliacinis įsitraukimas“⁴⁶.

Institucijos, atsakingos už kovą su dezinformacija ir propaganda

⁴² Tina Mizerová & Jan Martínek. New Czech Checks on Disinformation? How the Czech Constitutional Court Redefined the Boundaries of Alarmist Speech. *Constitutional Discourse*, 2025: <https://constitutionaldiscourse.com/new-czech-checks-on-disinformation-how-the-czech-constitutional-court-redefined-the-boundaries-of-alarmist-speech/>

⁴³ EU DisinfoLab – disinformation landscape in Estonia: https://www.disinfo.eu/wp-content/uploads/2025/03/20250110_Disinfo-landscape-in-Estonia-2.pdf

⁴⁴ Beitane Anna ir kiti. *All for one and one for all against disinformation to protect democracy*. 2025-02-28: <https://neweasterneurope.eu/2025/02/28/all-for-one-and-one-for-all-against-disinformation-to-protect-democracy/>

⁴⁵ Estonian Internal Security Service – Annual Review 2024–2025, p. 4: https://kapo.ee/sites/default/files/content_page_attachments/annual-review-2024-2025.pdf

⁴⁶ Marian Võsumets. From Radio Waves to Social Media: The Evolution of Russian Propaganda in Estonia in 1940 vs. 2025. *PropaStop*, 2025: <https://www.propastop.org/en/2025/03/21/propaganda-in-estonia-1940-vs-2025/>

Dezinformacijos sritis. Kovos su dezinformacija srityje, visuminė Estijos strategija orientuota į „visuomenės atsparumą“ ir „psichologinę gynybą“ (tai reiškia priemonės, skirtas stiprinti visuomenės kolektyvinį gebėjimą atsilaikyti prieš manipuliavimo informacija bandymus). Pagal Nacionalinio saugumo koncepciją⁴⁷, tokio požiūrio tikslas – ugdyti visuomenės atsparumą informaciniais trikdžiams, ypač krizių kontekste. Šis požiūris remiasi penkiais pagrindiniais ramsčiais: 1) strategine komunikacija, 2) žiniasklaidos politika, 3) tarptautiniu bendradarbiavimu, 4) rinkimų vientisumu ir 5) medijų raštingumu⁴⁸.

Tuo pat metu remiamos kokybiškos žiniasklaidos priemonės, kad jos galėtų teikti naujienas rusų kalba – orientuojantis į rusakalbių auditorijos poreikius ir interesus. Paminėtina, kad RSF pasauliniame 2024 m. spaudos laisvės indekse Estija yra šeštoje vietoje⁴⁹. Estijos žiniasklaidos priemonės „Eesti Päevaleht / Ekspress Meedia“ yra Tarptautinio faktų tikrinimo tinklo (*International Fact Checking Network, IFCN*) dalyvės⁵⁰.

Vyriausybės kanceliarija prižiūri strateginės komunikacijos veiklą, apimančią informacinės erdvės stebėseną, tarpinstitucinio komunikavimo koordinavimą ir planavimą, Vyriausybės komunikaciją krizių metu, taip pat visuomenės informavimą apie manipuliavimą informacija.

Estijos valstybinė rinkimų tarnyba administruoja nuo 2024 m. veikiančią interneto puslapį „Internetinio balsavimo faktų patikra: mitai ir realybė“, skirtą mitų apie elektroninį balsavimą problematikai ir Estijos sistemos procedūrinių ir teisinių saugiklių paaiškinimams⁵¹.

Estijos gynybos sąjunga (*Kaitseliit*), savanoriška gynybinė organizacija, veikianči Estijos gynybos ministerijos kompetencijos srityje, yra viena iš interneto svetainės „propastop.org“ kūrėjų⁵². Ši tematinė interneto svetainė skirta kovai su dezinformacija ir jos stebėsenai.

Estija ir JAV 2024 m. pasirašė dvišalį supratimo memorandumą dėl kovos su užsienio valstybių manipuliavimu informacija⁵³.

Medijų raštingumas jau daugiau nei dešimtmetį yra Estijos privalomosios švietimo programos dalis. Remiantis „Eurostat“ 2024 m. duomenimis, 62,6 procentų šalies gyventojų turi pagrindinius skaitmeninio raštingumo įgūdžius (ES vidurkis yra 55,6 proc.)⁵⁴.

Propagandos sritis. Užsienio žvalgybos tarnyba ir Vidaus saugumo tarnyba identifikuoja ir analizuoja užsienio subjektų vykdomo poveikio operacijas, skelbia ataskaitas⁵⁵.

Estijos Vartotojų apsaugos ir techninės reguliavimo tarnyba dalyvauja kovojant su propaganda, ypač skaitmeninėje erdvėje, blokuodama prieigą prie žalingo turinio, įgyvendindama ES sankcijas, bendradarbiaudama su saugumo tarnybomis⁵⁶.

⁴⁷ *National Security Concept of Estonia* (2023):

https://www.kaitseministeerium.ee/sites/default/files/eesti_julgeolekupoliitika_alused_eng_22.02.2023.pdf

⁴⁸ EDMO – How is disinformation addressed in the member states of the European Union? – 27 country cases, 2025, p. 22:

<https://edmo.eu/publications/how-is-disinformation-addressed-in-the-member-states-of-the-european-union-27-country-cases/>

⁴⁹ Estonia ranks 6th on World Press Freedom Index. *ERR News*, 2024:

<https://news.err.ee/1609331406/estonia-ranks-6th-on-world-press-freedom-index>

⁵⁰ IFCN – Signatories: <https://ifcncodeofprinciples.poynter.org/signatories>

⁵¹ Valimised: I-voting fact check: myth and reality:

<https://www.valimised.ee/en/internet-voting/i-voting-fact-check-myth-and-reality>

⁵² Propastop.org: <https://www.propastop.org/>

⁵³ U.S. Embassy in Estonia – The U.S. and Estonia sign Memorandum of Understanding on Countering Foreign State Information Manipulation:

<https://ee.usembassy.gov/the-u-s-and-estonia-sign-memorandum-of-understanding-on-countering-foreign-state-information-manipulation/>

⁵⁴ Digital Skills and Jobs Platform – Estonia:

<https://digital-skills-jobs.europa.eu/en/latest/briefs/estonia-snapshot-digital-skills>

⁵⁵ Estonian Internal Security Service – Annual Review 2024–2025:

https://kapo.ee/sites/default/files/content_page_attachments/annual-review-2024-2025.pdf

Välisluureamet – International Security and Estonia 2025: <https://www.valisluureamet.ee/doc/raport/2025-en.pdf>

⁵⁶ Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet: <https://www.ttja.ee/>

Teisinė atsakomybė už dezinformaciją ir propagandą

Dezinformacijos sritis. Estijos valstybinė Vartotojų teisių apsaugos ir techninės priežiūros tarnyba 2022 m. sustabdė penkių Rusijos televizijos kanalų retransliavimą ir toliau riboja prieigą prie žiniasklaidos priemonių, kurias laiko grėsme šalies informacinei erdvei. Pavyzdžiui, 2023 m. gegužę buvo užblokuotos 195 svetainės ir 51 televizijos kanalas.

Žiniasklaidos paslaugų įstatymas⁵⁷ suteikia Estijos Vartotojų apsaugos ir techninės reguliavimo tarnybai teisę išduoti nurodymą nutraukti žiniasklaidos paslaugos retransliavimą iš kitos ES valstybės narės, jei ši paslauga kelia didelę grėsmę visuomenės sveikatai ar saugumui, įskaitant nacionalinį saugumą ir gynybą (51 str. 3 d.).

Vartotojų apsaugos ir techninės reguliavimo tarnyba taip pat turi įstatymu suteiktą teisę nurodyti nutraukti retransliavimo paslaugas iš už ES ribų, jei jos kenkia gyventojų sveikatai ar visuomenės saugumui, įskaitant valstybės saugumo ir gynybos užtikrinimą (51 str.).

Propagandos sritis. Pagal BK⁵⁸ 92 straipsnį (Karo propaganda), fizinis asmuo už bet kokią karo ar ginklų panaudojimo, pažeidžiant bendrai pripažįstamus tarptautinės teisės principus, kurstymą, baudžiamas bauda⁵⁹ arba laisvės atėmimu iki 3 metų. Juridinis asmuo už šias veikas baudžiamas bauda⁶⁰.

BK 92 straipsnis priskirtas BK 8 skyriui „Nusikaltimai žmoniškumui ir tarptautiniam saugumui“.

Latvija

Dezinformacijos ir propagandos sąvokų apibrėžimai ir alternatyvios sąvokos

Dezinformacijos sąvoka. 2023 m. sausio mėnesį Latvijos Vyriausybės patvirtintoje Nacionalinėje strateginės komunikacijos ir informacinės erdvės saugumo koncepcijoje 2023–2027 m. laikotarpiui sąvoka „dezinformacija“ apibrėžiama kaip reiškianti „melagingą arba klaidinančią turinį, kuris skleidžiamas siekiant suklaidinti ir (arba) gauti ekonominės ar politinės naudos, galintis pakenkti valstybei, visuomenei ar bet kuriai jos daliai“⁶¹.

2025 m. Latvijos Vyriausybės kanceliarijos paskelbtame atnaujintame leidinyje „Kovos su dezinformacija vadovas“⁶² sąvokos „dezinformacija“ reikšmė yra ši: tai melagingas ar klaidinantis turinys, kuris platinamas norint apgauti arba siekiant ekonominės ar politinės naudos ir kuris gali pakenkti visuomenei⁶³. Šiame leidinyje yra pateikti ir alternatyvių sąvokų apibrėžimai:

- Misinformacija – tai melagingas ar klaidinantis turinys, kuris platinamas be piktavališkų ketinimų, nors vis tiek gali padaryti žalos, pavyzdžiui, kai žmonės neturėdami blogų ketinimų dalijasi melaginga informacija su draugais ir šeimos nariais.
- Informacinės įtakos operacija – koordinuotos vidaus arba užsienio subjektų pastangos paveikti tikslinę auditoriją įvairiomis apgaulingomis priemonėmis, įskaitant nepriklausomų informacijos šaltinių slopinimą, kartu skleidžiant dezinformaciją.

⁵⁷ Meediateenuste seadus: <https://www.riigiteataja.ee/akt/115062022003>

⁵⁸ Penal Code: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/522012015002/consolide/current>

⁵⁹ Bauda fiziniam asmeniui sudaro nuo 30 iki 500 dienos normų. Dienos normą teismas individualiai nustato pagal kaltininko vidutinių pajamų dydį. Minimali dienos norma yra 10 eurų (BK 44 str. 1–2 d.).

⁶⁰ Juridiniam asmeniui gali būti skirta bauda nuo 4 tūkstančių iki 40 milijonų eurų, išskyrus atvejus, kai bauda nustatoma kaip tam tikra nusikaltusio juridinio asmens metinės apyvartos dalis (BK 44 str. 8–9 d.).

⁶¹ The National Concept on Strategic Communication and Security of the Information Space (2023–2027), p. 4: <https://www.mk.gov.lv/en/media/15446/download?attachment>

⁶² Rokasgrāmata pret dezinformāciju: <https://www.mk.gov.lv/lv/rokasgramata-pret-dezinformaciju>

⁶³ Ministru kabinets. Rokasgrāmata pret dezinformāciju, p. 10:

<https://www.mk.gov.lv/lv/handbook-against-disinformation-recognise-and-resist>

- Užsienio valstybių kišimasis (vykdomas kaip platesnės hibridinės atakos operacijos dalis) – tai prievartinės ir apgaulingos užsienio subjekto ar jo agentų pastangos neleisti asmenims laisvai formuoti ir išreikšti savo politinę valią⁶⁴.

Propagandos sąvoka. Latvijos Konstitucijos apsaugos biuras savo interneto svetainėje paaiškina, kad propaganda yra viena iš Rusijos hibridinio karo priemonių, kuriomis siekiama paveikti ar netgi pakeisti tikslinės auditorijos vertybes ir įsitikinimus sau (Rusijai) palankia kryptimi⁶⁵.

Institucijos, atsakingos už kovą su dezinformacija ir propaganda

Dezinformacijos sritis. Valstybės kanceliarijos Strateginės komunikacijos koordinavimo skyrius yra viena pagrindinių institucijų, kovojančių su dezinformacija. Jis stebi informacinę aplinką, organizuoja mokymus valstybės tarnautojams ir yra viena iš institucijų, skatinančių medijų raštingumą.

Nacionalinė elektroninės žiniasklaidos taryba (lat. *Nacionālā elektronisko plašsaziņas līdzekļu padome*) – žiniasklaidos priežiūros institucija – stebi Latvijoje veikiančių žiniasklaidos organizacijų veiklą ir taiko sankcijas tiems, kurie pažeidžia galiojančius įstatymus. Vadovaujantis Elektroninės žiniasklaidos įstatymo⁶⁶ 21⁵ straipsniu, taryba turi teisę savo sprendimais sustabdyti ar apriboti iš trečiosios (ne ES) šalies vykdomą audiovizualinio turinio retransliavimą Latvijoje, kai tai kelia grėsmę viešajai tvarkai ar nacionaliniam integralumui ir saugumui. Paminėtina, kad vien 2022 m. Latvijos nacionalinė elektroninės žiniasklaidos taryba uždraudė 80 Rusijos žiniasklaidos priemonių, tarp jų „Doždj“ / „TV Rain“, nurodydama jas kaip grėsmę nacionaliniam saugumui⁶⁷.

Nacionalinė strateginės komunikacijos ir informacinės erdvės saugumo koncepcija (2023–2027 m.) apima 20 institucijų ir pabrėžia poreikį formuoti strateginės komunikacijos gebėjimus, stiprią naujienų žiniasklaidą (teikiant finansavimą ir vykdant informacijos sklaidą), visuomenės atsparumą (įskaitant medijų raštingumą), taip pat poreikį bendradarbiauti su pilietine visuomene ir privačiu sektoriumi bei tarptautine bendruomene.

2023 m. atnaujintoje Nacionalinio saugumo koncepcijoje⁶⁸ taip pat akcentuojama stiprios informacinės erdvės reikšmė, kuri dokumente suprantama kaip priklausanti nuo Latvijoje veikiančios kokybiškos masinės žiniasklaidos ir kokybiško žurnalistinio turinio, taip pat nuo auditorijos, kuri vartodama šį turinį prisideda prie visuomenės sutelktumo.

Nacionalinio saugumo koncepcijoje pabrėžiama visuomenės skaitmeninio ir informacinio raštingumo stiprinimo būtinybė, kad žmonės gebėtų atskirti melagingas naujienas ir dezinformaciją, taip pat kritiškai vertinti informacinėje erdvėje skleidžiamas žinias ir vengti platinti nepatikrintas naujienas. Šiems tikslams pasiekti yra būtina tinkamai parengta švietimo sistema. Svarbios yra tikslinės veiklos, skirtos gyventojams, esantiems už švietimo sistemos ribų. Be to, turėtų būti skatinama tiriamoji ir analitinė žurnalistika, taip pat skirtingoms auditorijoms pritaikytas žiniasklaidos turinys, išryškinantis dezinformacinius ir manipuliacinius pranešimus.

Nuo 2023 m. vykdomas Valstybės kanceliarijos Strateginės komunikacijos koordinavimo skyriaus ilgalaikis komunikacijos projektas – centralizuota interneto platforma „Juodu ant balto“⁶⁹. Platformoje naudotojai gali pranešti apie turinį, platinamą tokiais kanalais kaip socialinės žiniasklaidos platformos, internetinė žiniasklaida, spauda, televizija, radijas ir tokios programėlės kaip „WhatsApp“ ar „Telegram“. Pranešimus apdoroja ir vertina Valstybės kanceliarijos Strateginės komunikacijos koordinavimo skyrius – vykdomosios valdžios patariamoji ir priežiūros tarnyba, kuri

⁶⁴ Giedrius Kanapka, Linas Šimašius. Dezinformacijos sąvoka įvairių Europos Sąjungos valstybių narių teisėje. LR Seimo kanceliarijos IKD departamento Tyrimų skyrius. 2025.

⁶⁵ Constitution Protection Bureau – *The intensity of Russian propaganda as an indicator of the national threat level*: <https://sab.gov.lv/en/news/gauging-the-intensity-of-russian-propaganda-as-an-indicator-of-the-national-threat-level/>

⁶⁶ Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likums: <https://likumi.lv/ta/id/214039-elektronisko-plassazinas-lidzeklu-likums>

⁶⁷ Monika Hanley, Solvita Denisa-Liepniece. Disinformation landscape in Latvia, *EU DisinfoLab*, 2023: https://www.disinfo.eu/wp-content/uploads/2023/09/20230919_LV_DisinfoFS.pdf

⁶⁸ *Nacionālās drošības koncepcija 2023*:

<https://likumi.lv/ta/id/345911-par-nacionalas-drosibas-koncepcijas-apstiprinasanu>

⁶⁹ Projekts „Meln uz balta”: <https://melnsuzbalta.lv/par-mums/>

prireikus gali įtraukti atsakingas institucijas, kad būtų užkirstas kelias dezinformacijos plitimui. Pasak platformos, pranešimai gali apimti įtartina turinį, pavyzdžiui, klaidinančią informaciją, netikras naujienas, sukčiavimą, neapykantos kalbą ir propagandą.

Propagandos sritis. Latvijos Konstitucijos apsaugos biuras kovoja su propaganda stebėdamas jos intensyvumą, analizuodamas turinį ir vertindamas grėsmės lygį nacionaliniam saugumui⁷⁰.

Latvijos valstybės saugumo tarnyba vykdo stebėseną, priešiškos šaliai propagandos aptikimą, vertinimą, patraukimą atsakomybėn⁷¹.

Nacionalinė elektroninės žiniasklaidos taryba, remdamasi Elektroninės žiniasklaidos įstatymo suteiktais įgaliojimais, gali savo sprendimais sustabdyti ar apriboti iš trečiosios (ne ES) šalies vykdomą audiovizualinio turinio retransliavimą Latvijoje, kai tai kelia grėsmę viešajai tvarkai ar nacionaliniam integralumui ir saugumui.

Teisinė atsakomybė už dezinformaciją ir propagandą

Dezinformacijos sritis. Pagal Baudžiamojo įstatymo⁷² 231¹ straipsnį, nuo 2021 m. asmenys gali būti patraukti baudžiamojon atsakomybėn už tyčinius melagingus pranešimus apie padėtus sprogmenis, nuodingas, radioaktyvias ar kitas pavojingas medžiagas.

Pažymėtinas 2024 m. priimtas Baudžiamojo įstatymo papildymas 90¹ straipsniu dėl poveikio rinkimų procesui, pasinaudojant išmaniojo vaizdo klastojimo (angl. „deep fake“) technologija. Už tyčinę melagingos ir politinę organizaciją (partiją) ar kandidatą diskredituojančios informacijos gamybą, pasinaudojant išmaniojo vaizdo klastojimo technologija, ir platinimą parlamento, vietos savivaldos, Europos Parlamento rinkimų kampanijos metu ar rinkimų dieną, skiriama laisvės atėmimo iki 5 metų bausmė ar laikinas laisvės apribojimas, ar probacijos priežiūra, ar viešieji darbai.

Propagandos sritis. Pagal Baudžiamojo įstatymo⁷³ 77 straipsnį, už viešą raginimą imtis agresyvaus karo ar sukelti ginkluotą konfliktą baudžiama laisvės atėmimu iki 8 metų.

Baudžiamojo įstatymo 77 straipsnis įtrauktas į šio įstatymo IX skyrių „Nusikaltimai žmoniškumui, taikai, karo nusikaltimai, genocidas“.

Lenkija

Dezinformacijos ir propagandos sąvokų apibrėžimai ir alternatyvios sąvokos

Dezinformacijos sąvoka. Lenkijoje nėra dezinformacijai skirtos teisės akto. Šalies vyriausybės puslapyje⁷⁴ dezinformacija yra apibrėžiama kaip sąmoningas melagingos ar suklastotos informacijos, kuria siekiama suklaidinti arba paveikti informacijos gavėjų elgesį, skleidimas. Ji gali būti įvairių formų, įskaitant melą, iškraipytas antraštes, selektyvią informaciją ar vizualines manipuliacijas. Dezinformacija gali paveikti beveik bet kurią sritį, įskaitant politiką, visuomenės sveikatą, mokslą ir net asmeninius reikalus.

Gerosios praktikos kodekse „Kartu prieš dezinformaciją“⁷⁵, kuris buvo parengtas bendradarbiaujant vienuolikai dezinformacijos srityje dirbančių organizacijų ir institucijų, išskiriamos šios dezinformacijos rūšys:

⁷⁰ Constitution Protection Bureau – The intensity of Russian propaganda as an indicator of the national threat level: <https://sab.gov.lv/en/news/gauging-the-intensity-of-russian-propaganda-as-an-indicator-of-the-national-threat-level/>

⁷¹ Latvian State Security Service (VDD) – Annual Report for 2024: <https://vdd.gov.lv/uploads/materials/40/en/annual-report-2024.pdf>

⁷² Krimināllikums: <https://likumi.lv/ta/id/88966-kriminallikums>

⁷³ Krimināllikums: <https://likumi.lv/ta/id/88966-kriminallikums>

⁷⁴ Gov.pl. Walka z dezinformacją w mediach społecznościowych: O czym należy wiedzieć?: <https://www.gov.pl/web/5g/walka-z-dezinformacja-w-mediach-spolesnosciowych-o-czym-nalezy-wiedziec>

⁷⁵ NASK. Kodeks dobrych praktyk - wspólnie przeciw dezinformacji: <https://nask.pl/magazyn/kodeks-dobrych-praktyk-wspolnie-przeciw-dezinformacji>

- Dezinformacija – tyčinis veiksmas, kuriuo siekiama sufabrikuoti ar iškraipyti informacinį pranešimą, kad būtų pasiekta politinės, socialinės, finansinės, karinės ir kt. naudos.
- Misinformacija (netyčinė dezinformacija) – dėl žinių stokos, konteksto neišmanymo ir pan. atkuriamą klaidingą ir nepatikrintą informaciją, kurią nekritiškai perduoda vartotojas, nekritiškai perduodamas manipuliuojamą turinį.
- Malinformacija arba kenkėjiška informacija (*malinformation*) – tikra informacija, kuria dalijamasi siekiant pakenkti.

Propagandos sąvoka. Šalies įstatymuose nėra įtvirtintos šio sąvokos apibrėžties. Lenkijos Vyriausybės informacinėje svetainėje skelbiamuose pranešimuose yra tik aprašomos konkrečios karo propagandos apraiškos (veikos), tačiau nepateikiamas apibrėžimas ar sąvokos paaiškinimas⁷⁶.

Pilietinių reikalų instituto publikacijose paaiškinama, kad karo propaganda yra sąmoninga ir sisteminga praktika, dažniausiai vykdoma vyriausybių ir joms palankių institucijų, siekiant „parduoti“ karą manipuliuojant žmonių suvokimu ir emocijomis, pateikiant pasaulį per supaprastintą gėrio ir blogio dichotomiją ir slopinant bet kokią nepritarimą. Ji yra performatyvi (kalba kuria tikrovę, apie kurią kalba), industrializuota (veikia per žiniasklaidos, analitinių centrų, NVO ir viešųjų ryšių tinklą), ir dažniausiai prasideda tvirtinimu, kad „propagandos nėra“⁷⁷.

Lenkijos nevyriausybinių analitinio centro „INFO OPS“ parengtame pranešime paaiškinama, kad propaganda, kaip ir dezinformacija, reiškia melagingos, klaidinančios ar manipuliatyvios informacijos platinimą, siekiant paveikti visuomenės suvokimą ar sprendimus⁷⁸.

Institucijos, atsakingos už kovą su dezinformacija ir propaganda

Dezinformacijos sritis. Įstatyme dėl nacionalinės kibernetinio saugumo sistemos⁷⁹ dezinformacija nėra tiesiogiai minima, tačiau įstatymo nuostatose galima rasti nuorodų į kritinės infrastruktūros apsaugą ir užsienio valstybių grėsmes kibernetinėje erdvėje, kurios dažnai būna susijusios su dezinformacijos kampanijomis⁸⁰.

Lenkijos 2020 m. nacionalinio saugumo strategijoje⁸¹ aiškiai paminėtos grėsmės, susijusios su dezinformacija ir užsienio įtaka. Užsienio valstybių manipuliavimas informacija ir kišimasis į informacinį lauką buvo įvardytas kaip vienas iš pagrindinių iššūkių nacionaliniam saugumui. Pirmą kartą šiai grėsmei skirtas atskiras poskyris. Strategijoje pabrėžiama būtinybė stiprinti visuomenės atsparumą informacinėms manipuliacijoms ir gerinti valstybės institucijų gebėjimus kovoti su šiomis grėsmėmis, bendradarbiaujant su nevyriausybėmis organizacijomis. Strategijos 5.1. punktas nurodo, kad šalyje reikia „strateginiu lygmeniu kurti informacinės erdvės apsaugos pajėgumus (įskaitant sisteminę kovą su dezinformacija), kurie suprantami kaip susijungiantys erdvės sluoksniai: virtualų (sistemų, programinės įrangos ir taikomųjų programų sluoksnį), fizinį (infrastruktūros ir įrangos) ir kognityvinį“. 5.3. punkte nustatyta, kad reikia „aktyviai kovoti su dezinformacija stiprinant pajėgumus ir kuriant procedūras, apibrėžiančias bendradarbiavimą su žiniasklaidos priemonėmis ir socialinėmis medijomis, kartu užtikrinant piliečių ir nevyriausybinių organizacijų dalyvavimą“.

Lenkijos skaitmeninio ministerija finansuoja projektą „Paspriešinimas dezinformacijai“. Tam tikslui sukurtoje interneto svetainėje galima pranešti apie melagingas naujienas (dezinformacijos atvejus), susipažinti su klaidinančios informacijos rūšimis (misinformacija, dezinformacija ir

⁷⁶ Masking Aggression: Russia's Campaign Around Ukraine. Gov.pl:

<https://www.gov.pl/web/sluzby-specjalne/maskowanie-agresji-rosyjska-kampania-wokol-ukrainy>

⁷⁷ Instytut Spraw Obywatelskich – Propaganda: koniec wspólnego świata:

<https://instytutsprawobywatelskich.pl/propaganda-koniec-wspolnego-swiata/>

⁷⁸ Maksym Sijer, Wojciech Pokora. *Foreign Information Manipulation and Interference Threats and Answers in Poland*, 2024: <https://infoops.pl/foreign-information-manipulation-and-interference-threats-and-answers-in-poland/>

⁷⁹ Ustawa z dnia 5 lipca 2018 r. o krajowym systemie cyberbezpieczeństwa:

<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20180001560/U/D20181560Lj.pdf>

⁸⁰ Info ops. *Foreign Information Manipulation and Interference Threats and Answers in Poland*:

<https://infoops.pl/foreign-information-manipulation-and-interference-threats-and-answers-in-poland/>

⁸¹ National Security Strategy of the Republic of Poland 2020:

https://www.bbn.gov.pl/ftp/dokumenty/National_Security_Strategy_of_the_Republic_of_Poland_2020.pdf

kenkėjiška informacija) ir projekto rėmuose taikomomis priemonėmis: socialinių tinklų, naujienų portalų ir kitų informacijos šaltinių stebėseną, dezinformacijos identifikavimą, melagingų naujienų tendencijų ir metodų tyrimu⁸².

Lenkijos užsienio reikalų ministerijos organizacinėje struktūroje yra Strateginės komunikacijos ir tarptautinės dezinformacijos prevencijos departamentas⁸³.

Nacionalinio tyrimų instituto, kurio specializacijos sritis yra kibernetinis saugumas, organizacinėje struktūroje yra kovos su dezinformacija padalinys⁸⁴.

Lenkijos spaudos agentūra „Polska Agencja Prasowa“, su tarpministerinės darbo grupės „GovTech Polska“ technine parama, 2020 m. sukūrė interneto svetainę ir mobiliąją programėlę kovai su melagingomis naujienomis „#FakeHunter“. Iš pradžių ši iniciatyva buvo sutelkta į melagingas naujienas apie Covid-19, tačiau vėliau išsirutuliojo į tęstinį projektą, apimančią platesnį temų ratą⁸⁵.

Nevyriausybiniis, nesiekiantis pelno Geremeko fondas ir Šumano fondas kartu vykdo projektą „Klaviatūros kovotojai“, iš dalies finansuojamą ES skirtomis lėšomis. Atitinkamoje interneto svetainėje galima pranešti apie įtariamą melagingą turinį, susipažinti su demaskuotomis melagingomis naujienomis⁸⁶.

Pilietinės visuomenės nevyriausybinių asociacijų „Demagog“ administruoja kovai su dezinformacija skirtą interneto svetainę, kurioje galima pateikti patikrai galimai melagingą naujieną, susipažinti su tikromis ir paženklintomis melagingomis žiniomis⁸⁷.

Propagandos sritis. Apsaugą nuo šaliai priešiškos propagandos užtikrina saugumo ir gynybos sistemos institucijos, pavyzdžiui, Vidaus saugumo agentūra (lenk. *Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego*), Karinė kontržvalgybos tarnyba (*Śłużba Kontrwywiadu Wojskowego*), Vyriausybės saugumo centras (*Rządowe Centrum Bezpieczeństwa*), gynybos ir vidaus reikalų ministerijos. Nacionalinė radijo ir televizijos taryba (*Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji*), kaip žiniasklaidos reguliuotojas, kontroliuoja transliuojamo turinio atitikimą įstatymams. Analitiniai centrai, žiniasklaida, faktų tikrintojai ir nevyriausybinių organizacijų vykdo stebėseną, atlieka tyrimus ir organizuoja švietėjiškas kampanijas, siekiant neutralizuoti propagandą (pavyzdžiui, Akademiniis strateginės komunikacijos centras (*Akademickie Centrum Komunikacji Strategicznej*), Rytų studijų centras (*Ośrodek Studiów Wschodnich*)⁸⁸.

Teisinė atsakomybė už dezinformaciją ir propagandą

Dezinformacijos sritis. 2022 m. Ukrainoje prasidėjus plataus masto karui, Lenkija suintensyvino pastangas apsaugoti informacinę erdvę. BK 130 straipsnio⁸⁹ dėl šnipinėjimo 9 dalis buvo papildyta nuostatomis dėl dezinformacinės veiklos: „Tas, kas, dalyvaudamas užsienio žvalgybos tarnybos veikloje arba veikdamas jos vardu, užsiima dezinformacija, skleisdamas melagingą ar klaidinančią informaciją, kuria siekiama sukelti rimtų trikdžių Lenkijos Respublikos, sąjunginės valstybės ar tarptautinės organizacijos santvarkai ar ekonomikai, kurios narė yra Lenkijos Respublika, arba skatina Lenkijos Respublikos, sąjungininkės valstybės ar tarptautinės organizacijos, kurios narė yra Lenkijos Respublika, valdžios instituciją imtis tam tikrų veiksmų ar susilaikyti nuo jų, baudžiamas laisvės atėmimu ne mažiau kaip 8 m.“.

⁸² NASK – Przeciwdziałamy dezinformacji: <https://www.nask.pl/weryfikuje>

⁸³ Ministerstwo Spraw Zagranicznych: <https://www.gov.pl/web/dyplomacja/biura-i-departamenty>

⁸⁴ NASK – Keeping the Internet Safe: <https://www.nask.pl/en/institute>

⁸⁵ PAP launches #FakeHunter website to fight disinformation. PAP, 2020:

<https://www.pap.pl/en/news/news.629929,pap-launches-fakehunter-website-fight-disinformation.html>

PAP, GovTech Polska launch #FakeHunter app to fight disinformation. PAP, 2020:

<https://www.pap.pl/en/news/news%2C622373%2Cpap-govtech-polska-launch-fakehunter-app-fight-disinformation.html>

⁸⁶ Project “Wojownicy Klawiatury”: <https://wojownicyklawiatury.pl/>

⁸⁷ Stowarzyszenie Demagog: <https://demagog.org.pl/>

⁸⁸ Maksym Sijer, Wojciech Pokora. *Foreign Information Manipulation and Interference Threats and Answers in Poland*, 2024: <https://infoops.pl/foreign-information-manipulation-and-interference-threats-and-answers-in-poland/>

⁸⁹ Kodeks karny: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu19970880553>

Lenkijos Rinkimų kodekso⁹⁰ 111 straipsnio 1 dalies nuostata skirta melagingos informacijos, susijusios su rinkimų kampanijomis, skleidimui. 111 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad jei platinamoje rinkimų medžiagoje, ypač plakatuose, lankstinukuose ir šūkiuose, taip pat pareiškimuose ar kitokiomis formomis vykdomoje rinkimų agitacijoje, pateikiama melaginga informacija, atitinkamas kandidatas ar rinkimų komiteto atstovas turi teisę kreiptis į apygardos teismą su prašymu: 1) uždrausti platinti tokią informaciją; 2) konfiskuoti rinkimų medžiagą, kurioje yra tokia informacija; 3) įpareigoti ištaisyti tokią informaciją; 4) įpareigoti paskelbti atsakymą į asmens teises pažeidžiančius teiginius; 5) įpareigoti atsiprašyti asmens, kurio asmens teisės buvo pažeistos; 6) įpareigoti proceso dalyvį sumokėti visuomenei naudingai organizacijai sumą iki 100 000 zlotų.

Telekomunikacijų įstatymo⁹¹ 180 straipsnio 1 dalyje nustatyta: „Telekomunikacijų operatoriai privalo nedelsdami blokuoti telekomunikacijų ryšius ar informacijos perdavimą įgaliotų subjektų prašymu, jei tokie ryšiai gali kelti grėsmę nacionalinei gynybai, valstybės saugumui arba visuomenės saugumui ir tvarkai, arba sudaryti sąlygas šiems subjektams atlikti tokį blokavimą“.

Propagandos sritis. Pagal BK⁹² 117 straipsnio 3 dalį, už viešą raginimą pradėti agresyvių karą (lenk. *wojnę napastniczą*) ar viešą pritarimą tokio karo pradėjimui ar vykdymui baudžiama laisvės atėmimu nuo 3 mėnesių iki 5 metų. Pažymėtina, kad tokia pati atsakomybė taikoma ir tam, kas, nevykdydamas tinkamos kontrolės pareigos, leidžia BK 117 straipsnio 3 dalyje numatytą veiką padaryti jam faktiškai pavaldžiam ar kontroliuojamam asmeniui (BK 126b str.).

BK 117 straipsnis priskirtas BK XVI skyriui „Nusikaltimai taikai, žmoniškumui ir karo nusikaltimai“.

Prancūzija

Dezinformacijos ir propagandos sąvokų apibrėžimai ir alternatyvios sąvokos

Dezinformacijos sąvoka. Prancūzijos oficialiose dezinformacijos apibrėžtyse nuosekliai minimi sąmoningo ketinimo suklaidinti ir galimybės padaryti žalą elementai. Prancūzijos vyriausybės oficialus informacinis portalas, remdamasis UNESCO, dezinformaciją (pranc. *désinformation*) apibūdina kaip „melagingą informaciją, sąmoningai sukurtą siekiant pakenkti asmeniui, socialinei grupei, organizacijai ar šaliai“⁹³.

Prancūzijos ginkluotųjų pajėgų ir veteranų reikalų ministerijos 2024 m. parengtame vadove pateikiamas strategiškai orientuotas apibrėžimas, kuriame teigiama, kad dezinformacija yra „netikslios informacijos skleidimas, siekiant apgauti ir padaryti žalą“⁹⁴. Pažymėtina, kad vadove dezinformacija, ypač kai ji susijusi su manipuliacijomis iš užsienio, įvardijama ir kaip „karo ginklas“, tokiu būdu išryškinant grėsmės nacionaliniam saugumui aspektą⁹⁵.

Prancūzijoje gausus alternatyvių sąvokų rinkinys įvairiems informacinių sutrikimų (*information disorders*) aspektams apibūdinti:

- Misinformacija (*mésinformation*). Ši sąvoka, kurią, cituodama UNESCO, pripažįsta ir vyriausybė, reiškia klaidingą informaciją, skleidžiamą be aiškaus tikslo pakenkti⁹⁶.

⁹⁰ Kodeks wyborczy: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu20110210112>

⁹¹ Prawo telekomunikacyjne: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu20041711800>

⁹² Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny:

<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19970880553/U/D19970553Lj.pdf>

⁹³ Gouvernement de la République française – Lutter contre les «fake news»:

<https://www.info.gouv.fr/actualite/lutter-contre-les-fake-news>

⁹⁴ Ministère des Armées – Guide contre la désinformation, p.4:

<https://www.defense.gouv.fr/sites/default/files/ministere-armees/Guide%20contre%20la%20d%C3%A9sinformation%20-%20Minist%C3%A8re%20des%20Arm%C3%A9es%20-%20Juillet%202024.pdf>

⁹⁵ Ten pat, p.3.

⁹⁶ Gouvernement de la République française – Lutter contre les «fake news».

- Kenkėjiška informacija (*mal information*). Informacijos sutrikimų kategorija, apibūdinanti informaciją, kuri, nors ir pagrįsta tikrove ar faktais, yra sąmoningai naudojama ar platinama siekiant pakenkti asmeniui, socialinei grupei, organizacijai ar valstybei⁹⁷. Tai gali apimti privačios informacijos nutekinimą ar tikrų faktų iškraipymą, išimant juos iš konteksto.
- Manipuliavimas informacija (*manipulation de l'information*). Šis platesnis terminas yra esminis Prancūzijos teisėkūros pastangų, nukreiptų prieš informacinius sutrikimus, elementas. Tai galima matyti iš kartinio šios srities teisės akto – Įstatymo prieš manipuliavimą informacija („*Loi contre la manipulation de l'information*“) – pavadinimo⁹⁸. Ginkluotųjų pajėgų ir veteranų reikalų ministerija manipuliavimą informacija apibrėžia kaip įtakos darymą vienu iš dviejų būdų. Viena vertus, tai gali būti priešiški veiksmai, kuriais siekiama sąmoningai ir masiškai skleisti suklastotą ar iškreiptą informaciją (*désinformation*). Kita vertus, tai gali būti skleidimas tokios informacijos, kuri, nors galbūt ir iš dalies teisinga, pateikiama be konteksto, nutylint tam tikras detales ir (arba) klaidingai siejant ją su tikra informacija, taip norint padidinti jos patikimumą ir išpildyti kenksmingus tikslus (*malinformation*)⁹⁹.
- Infoksas arba infoksikacija (*infox*). Ši neologizmą, sudarytą iš žodžių „informacija“ ir „intoksikacija“ (*intox*), kaip oficialų prancūzišką angliško termino „fake news“ atitikmenį aktyviai siūlo Prancūzų kalbos turtinimo komisija¹⁰⁰. Infoksas apibrėžiamas kaip „klaidinanti ar sąmoningai tendencinga informacija“, skleidžiama, pavyzdžiui, siekiant palankumo politinei partijai, norint pakenkti reputacijai ar prieštarauti nusistovėjusiai mokslinei tiesai¹⁰¹.
- Neteisinga informacija (*information fallacieuse*). Dar vienas terminas, kurį oficialiai rekomenduoja Prancūzų kalbos turtinimo komisija kaip tinkamą prancūzišką alternatyvą „fake news“¹⁰².
- Melagingos naujienos, melaginga informacija (*nouvelle fausse, fausse nouvelle, information fausse, fausse information*). Šias sąvokas galima rasti galiojančiuose Prancūzijos teisiniuose dokumentuose, pavyzdžiui, 1881 m. Spaudos laisvės įstatyme ir rinkimų kodekse. Prancūzų kalbos turtinimo komisija rekomenduoja juos vartoti, ypač teisiniame kontekste, vietoj anglicizmo „fake news“¹⁰³.
- Infoksikuojantis vaizdo įrašas arba videotoksas (*infox vidéo, vidéotox*). Prancūzų kalbos turtinimo komisija rekomenduoja šiuos naujadarus vartoti kaip prancūziškus „deepfake“ atitikmenis, reiškiančius suklastotą vaizdo įrašą, sukurtą naudojant dirbtinio intelekto metodus¹⁰⁴.

Propagandos sąvoka. Prancūzijos nacionalinio radijo transliuotojo interneto svetainėje, supažindinant su propagandos reiškiniu, pateikiamas Paryžiaus politikos mokslų instituto mokslininko paaiškinimas, kad propaganda yra „bet kokia masinės komunikacijos strategija ar taktika, kuria siekiama paveikti individų nuostatas, elgseną, veiksmus“¹⁰⁵.

Institucijos, atsakingos už kovą su dezinformacija ir propaganda

⁹⁷ Ten pat.

⁹⁸ Dubarry Amanda ir Poujol Axelle. *Loi «anti-fake news»: les plateformes font de la résistance!*, 2019: <https://info.haas-avocats.com/droit-digital/loi-anti-fake-news-les-plateformes-font-de-la-r%C3%A9sistance->

⁹⁹ Ministère des Armées – *Guide contre la désinformation*, p. 20–21.

¹⁰⁰ Fake news: French language body urges alternative phrase. BBC, 2018: <https://www.bbc.com/news/world-europe-45754756>

¹⁰¹ Dubarry Amanda ir Poujol Axelle. *Loi «anti-fake news»: les plateformes font de la résistance!*, 2019.

¹⁰² Fake news: French language body urges alternative phrase. BBC, 2018.

¹⁰³ Ministère de la Culture ir Délégation générale à la langue française et aux langues de France – *Quelques Termes de L'information et de la Désinformation*, p.7: <https://www.culture.gouv.fr/content/download/279287/3228863>

¹⁰⁴ Ten pat, p. 8.

¹⁰⁵ David Colon: qu'est-ce que la propagande? RadioFrance, 2024:

<https://www.radiofrance.fr/franceinter/podcasts/l-instant-m/l-instant-m-du-mercredi-13-avril-2022-7310403>

Dezinformacijos sritis. Reguliavimo institucija, atsakinga už audiovizualinės ir skaitmeninės komunikacijos priežiūrą (*Autorité de régulation de la communication audiovisuelle et numérique*, toliau – ARCOM) vykdo funkcijas, jai priskirtas Kovos su manipuliavimu informacija įstatymu¹⁰⁶. Šis įstatymas apjungia teismines galias, žiniasklaidos reguliavimą, interneto platformų atskaitomybę ir švietimo sistemos pakeitimus, kad įdiegtų saugiklius nuo melagingos informacijos sklaidos, ypač rinkiminiu laikotarpiu. Interneto platformos įpareigojamos naudoti mechanizmus prieš melagingą informaciją, pavyzdžiui, suteikti galimybę pranešti apie įtartinas naujienas, užtikrinti algoritmų skaidrumą, bendradarbiauti su ARCOM. Įstatymu papildytas Švietimo kodeksas, įpareigojant ugdymo įstaigas mokyti kritiško mąstymo ir informacijos vertinimo, gebėjimo tikrinti šaltinius ir išmanymo apie dezinformacijos ir manipuliavimo informacija reiškinį.

Pagal 2018 m. priimtą Kovos su manipuliavimu informacija įstatymą, leidžiama imtis skubių teisminių veiksmų („*référé anti-fake news*“), kad per 48 valandas būtų sustabdyta „netikslų ar klaidinančių teiginių“ sklaida internete, jei iki rinkimų liko 3 mėn. Visgi, to imamasi tik tuo atveju, jei platinimas yra dirbtinis, masinis, sąmoningas ir galintis pakeisti balsavimo nuoširdumą (reikalaujama, kad būtų išpildytos „akivaizdaus melagingumo“ ir „akivaizdaus gebėjimo paveikti rinkėjus“ sąlygos). Įstatymas suteikia žiniasklaidos reguliavimo institucijai ARCOM įgaliojimus imtis veiksmų prieš užsienio valstybių kontroliuojamus transliuotojus, įskaitant jų veiklos sustabdymą rinkimų metu, jei jie transliuoja melagingą informaciją, keliančią grėsmę balsavimui. Interneto platformoms, kurių naudotojų skaičius viršija tam tikrą ribą, taikomi skaidrumo įpareigojimai dėl reklamuojamo turinio, susijusio su viešajam interesui svarbiomis diskusijomis priešrinkiminiu laikotarpiu, įskaitant mokėtojų ir mokamų sumų atskleidimą viešame registre. Be to, platformos turi suteikti naudotojams priemones, kuriomis jie galėtų pažymėti klaidingą informaciją.

Paminėtinas 2024 m. gruodžio mėn. pristatytas įstatymo projektas dėl dirbtinio intelekto sukurtų vaizdų ženklavimo – juo siūloma nustatyti privalomą naudotojų ženklavimą ir įpareigoti platformas turėti specialias aptikimo priemones¹⁰⁷.

Budrumo ir apsaugos nuo užsienio skaitmeninių intervencijų tarnyba (*Service de vigilance et protection contre les ingérences numériques étrangères*, toliau – VIGINUM), 2021 m. įsteigta prie Gynybos ir nacionalinio saugumo generalinio sekretoriato, siekia apsaugoti viešąją erdvę skaitmeninėse platformose nuo užsienio veikėjų vykdomo manipuliavimo informacija¹⁰⁸. VIGINUM vykdo stebėseną, analizę ir identifikuoja veiklą, atitinkančią šiuos kriterijus: ketinimą pakenkti esminiams nacionaliniams interesams, akivaizdžiai neteisingo ir klaidinančio turinio sklaidą, dirbtinę / automatizuotą ir masinę sklaidą, tiesioginį ar netiesioginį užsienio subjekto (valstybės ar nevalstybinio veikėjo) įsitraukimą. Užsienio skaitmeninė intervencija apibūdinama kaip veikla, kurioje tiesiogiai arba netiesiogiai dalyvauja užsienio valstybė arba užsienio nevalstybinis subjektas, siekiant dirbtinio ar automatizuoto, masinio ir tyčinio netikslų ar klaidinančių faktų, teiginių ar užuominų skleidimo per viešą internetinę komunikavimo paslaugą, galinčio pakenkti esminiams valstybės interesams¹⁰⁹.

Prie Europos ir užsienio reikalų ministerijos veikia Operatyvinis komitetas kovai su informacijos manipuliavimu (*Comité opérationnel de lutte contre les manipulations de l'information*, COLMI), aptinkantis, analizuojantis ir neutralizuojantis dezinformacijos veikas¹¹⁰.

¹⁰⁶ *LOI n° 2018-1202 du 22 décembre 2018 relative à la lutte contre la manipulation de l'information*:

<https://www.legifrance.gouv.fr/jorf/id/JORFTEXT000037847559/>

¹⁰⁷ France: Bill Introduced to Require Labeling of AI-Generated Images on Social Networks. *Library of Congress*, 2025: <https://www.loc.gov/item/global-legal-monitor/2025-03-07/france-bill-introduced-to-require-labeling-of-ai-generated-images-on-social-networks/>

¹⁰⁸ *Service de vigilance et protection contre les ingérences numériques étrangères*:

<https://www.sgdsn.gouv.fr/notre-organisation/composantes/service-de-vigilance-et-protection-contre-les-ingerences-numeriques>

¹⁰⁹ *VIGINUM Report – Challenges and opportunities of artificial intelligence in the fight against information manipulation*, p. 2:

https://www.sgdsn.gouv.fr/files/files/Publications/20250207_NP_SGDSN_VIGINUM_Rapport%20menace%20informationnelle%20IA_EN_0.pdf

¹¹⁰ *Press kit: Russian disinformation: the better we know it, the better we can respond*:

https://www.diplomatie.gouv.fr/IMG/pdf/a4_dp-vs_desinfo-ukraine_eng_web-22-02-24_cle48c1c1.pdf

Propagandos sritis. Nacionalinėje strateginėje 2025 m. apžvalgoje pažymima, kad kovojant su informacinėmis grėsmėmis, žvalgybos tarnybos yra visiškai integruotos į struktūrizuotą tarpžinybinę sistemą ir prisideda prie propagandos tinklų, nukreiptų prieš pagrindinius šalies interesus, identifikavimo ir stebėsenos, informacinių atakų analizės, tarpžinybinio ir tarpagentūrinio reagavimo į tokias atakas¹¹¹.

VIGINUM 2024 m. aptiko veikiantį propagandos tinklą „Portal Kombat“, sudarytą iš skaitmeninės informacijos portalų, skleidžiančių prorusišką turinį, propaguojantį Rusijos invaziją į Ukrainą ir menkinantį Ukrainos valdžios institucijas¹¹².

Teisinė atsakomybė už dezinformaciją ir propagandą

Dezinformacijos sritis. BK¹¹³ nustatyta atsakomybė tik už tokias veikas kaip dokumentų klastojimas, melagingos informacijos teikimas civilinėms ar karinėms institucijoms, kai tai gali padaryti žalos nacionaliniams interesams (441-1, 411-10 str.).

Spaudos laisvės įstatymo¹¹⁴ 27 straipsnis nustato, kad už melagingų naujienų (*de nouvelles fausses*) sąmoningą skelbimą ir platinimą, sutrikdantį ar galintį sutrikdyti viešąją tvarką, yra skiriama 45 000 EUR pinigine bausme. Už tuos pačius veiksmus, galinčius pakirsti kariuomenės drausmę ir moralę ar pakenkti valstybės karinėms pastangoms, skiriama 135 000 EUR bausme.

Propagandos sritis. BK nenustato bausmės konkrečiai už karo propagandą. Įtvirtinta bausmė už skatinimą įvykdyti teroristinį aktą (421-2-5 str.).

Spaudos laisvės įstatymo 24 straipsnis nustato, kad už žodine ar rašytine, ar vaizdine forma vykdomą tiesioginį kurstymą padaryti nusikaltimus ar baudžiamuosius nusižengimus, pažeidžiančius pagrindinius valstybės interesus, taip pat už viešą šlovinimą ar pritarimą karo nusikaltimams (*des crimes de guerre*), nusikaltimams žmoniškumui, yra skiriama 5 metų laisvės atėmimo bausmė ir 45 000 EUR bausme.

Slovakija

Dezinformacijos ir propagandos sąvokų apibrėžimai ir alternatyvios sąvokos

Dezinformacijos sąvoka. 2021 m. Saugumo strategijoje¹¹⁵ dezinformacija priskiriama hibridinėms grėsmėms. Pastarosios pasireiškia kaip priešiška ir ardomoji veika (įprastai neviršijanti įprastinį atsaką sukeliančios ribos), kelianti grėsmę valstybės esminėms charakteristikoms ar funkcionavimui.

Propagandos sąvoka. 2021 m. Saugumo strategijoje paaiškinama, kad tikslinga propaganda, kaip ir dezinformacija, yra veika, kuria siekiama paveikti visuomenės nuomonę, demokratinius procesus, pasitikėjimą institucijomis, taip pat tai yra pastangos skaidyti visuomenę ir silpninti Slovakijos įsitvirtinimą NATO ir ES.

Veiksmų plane kovos su hibridinėmis grėsmėmis koordinavimui 2022–2024 m.¹¹⁶ papildomai paaiškinama, kad tokios veikos yra koordinuotos, išnaudojančios vietos silpnynes ir yra

¹¹¹ *National Strategic Review 2025*, p. 65:

https://www.sgdsn.gouv.fr/files/files/Publications/20250713_NP_SGDSN_RNS2025_EN_0.pdf

¹¹² *Ministry for Europe and Foreign Affairs – Foreign digital interference – France detects a Russian propaganda network*:

<https://www.diplomatie.gouv.fr/en/country-files/russia/news/2024/article/foreign-digital-interference-france-detects-a-russian-propaganda-network-12-feb>

¹¹³ *Code pénal*: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006070719/

¹¹⁴ *Loi du 29 juillet 1881 sur la liberté de la presse*: <https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/LEGITEXT000006070722>

¹¹⁵ *Bezpečnostná Stratégia Slovenskej Republiky* (2021), p. 7:

https://www.mosr.sk/data/files/4263_210128-bezpecnostna-strategia-sr-2021.pdf

¹¹⁶ *Akčný Plán Koordinácie Boja Proti Hybridným Hrozbám 2022–2024*, p. 3:

<https://www.hybridnehrozby.sk/wp-content/uploads/2023/08/APHH-2022.pdf>

sukonstruotos tokiu būdu, kad išliktų nepastebimos aptikimo, identifikavimo priemonės ir įprastiniam atsakui.

Institucijos, atsakingos už kovą su dezinformacija ir propaganda

Dezinformacijos sritis. Gynybos ministerijos parengtame Veiksmų plane kovos su hibridinėmis grėsmėmis koordinavimui 2022–2024 m. išryškinta koordinuotų mechanizmų tarp ministerijų būtinybė.

Žiniasklaidos paslaugų taryba (slovak. *Rada pre mediálne služby*), kaip priežiūros institucija, gali pareikalauti, kad interneto platformos imtųsi priemonių prieš neteisėtą turinį. Taryba vykdo sistemingą kontrolę, savo kompetencijos ribose gali taikyti sankcijas už pažeidimus¹¹⁷.

Propagandos sritis. Kovos su hibridinėmis grėsmėmis centras, įsteigtas 2022 m., renka duomenis, juos analizuoja ir padeda stiprinti institucijų ir visuomenės atsparumą. Šis centras yra Vidaus reikalų ministerijai priklausančio Administracinės ir saugumo analizės instituto padalinys¹¹⁸.

Nacionalinė saugumo tarnyba (*Národný bezpečnostný úrad*) gali priimti sprendimus dėl žalingo turinio interneto svetainių blokavimo, siekiant užtikrinti kibernetinį saugumą¹¹⁹.

Teisinė atsakomybė už dezinformaciją ir propagandą

Dezinformacijos sritis. Atskirai už dezinformavimą nėra numatytos baudžiamosios atsakomybės. Neteisėtas ir baudžiamas (iki 2 metų laisvės atėmimo bausme) yra melagingų, nerimą keliančių pranešimų skelbimas, keliantis grėsmę viešajai rimčiai (BK¹²⁰ 361 str. 1 d.).

Žiniasklaidos paslaugų taryba (*Rada pre mediálne služby*), kaip priežiūros institucija, gali taikyti įspėjimus, nurodymus pašalinti neteisėtą turinį, baudas, licencijų apribojimus¹²¹.

Propagandos sritis. BK 417 straipsnio (Graslinimas taikai) 1 dalyje nurodyta, kad asmuo, kuris su tikslu sutrikdyti taiką, bet koku būdu kursto karą, jį propaguoja ar kitaip remia karo propagandą, baudžiamas laisvės atėmimu nuo 1 iki 10 metų.

Pagal BK 417 straipsnio 2 dalį, laisvės atėmimu nuo 10 iki 25 metų arba laisvės atėmimu iki gyvos galvos baudžiama už šio straipsnio 1 dalyje numatytas veikas, jeigu jos padaromos:

- a) sąveikoje su užsienio jėgomis;
- b) veikiant pavojingoje grupėje (būnant jos nariu);
- c) krizinėje situacijoje.

BK 417 straipsnis yra priskirtas BK dvyliktajam skyriui „Nusikalstamos veikos taikai, žmoniškumui, terorizmo, ekstremizmo nusikalstamos veikos ir karo nusikalstamos veikos“.

Suomija

Dezinformacijos ir propagandos sąvokų apibrėžimai ir alternatyvios sąvokos

Dezinformacijos sąvoka. Suomijoje nėra teisės aktuose įtvirtinto aiškaus dezinformacijos sąvokos apibrėžimo. Dezinformacija patenka į platesnę „informacinio poveikio veikų“ sritį, o šalis orientuojasi į visuomenės atsparumo stiprinimą per švietimą ir prevencines priemones.

Vyriausybė savo informacinėje interneto svetainėje paaiškina, kad informacinio poveikio veikos yra tikslingi ir sistemingi veiksmai, kuriais siekiama paveikti visuomenės nuomonę, įsitikinimus ir elgesį ir pakenkti visuomenės funkcionavimui. Informacinio poveikio metodai apima

¹¹⁷ *Rada pre mediálne služby*: <https://rpms.sk/>

¹¹⁸ Centre for Countering Hybrid Threats: <https://www.hybridnehrozby.sk/ccht/>

¹¹⁹ *Národný bezpečnostný úrad*: <https://www.nbu.gov.sk/cyber-security/>

¹²⁰ *Zákon z 20.mája 2005 Trestný zákon*:

<https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2005/300/>

¹²¹ *Rada pre mediálne služby*: <https://rpms.sk/>

melagingos ar klaidinančios informacijos sklaidą, manipuliavimą tikra informacija. Informacinio poveikio veiklų tikslas – susilpninti sprendimų priėmimo gebėjimus, socialinę sanglaudą ir atsparumą. Atrankinė ar melaginga informacija gali būti naudojama baimėms, neapibrėžtumui ir konfliktams visuomenėje kurstyti ar stiprinti. Poveikio objektai gali būti paskatinti priimti jiems žalingus sprendimus arba veikti prieš savo interesus¹²².

Vyriausybės 2021 m. paskelbtoje gynybos ataskaitoje apibūdinamas terminas „informacinė gynyba“ (angl. *information defence*) kaip reiškiantis gynybą, kurios tikslas apsaugoti nacionalinės gynybos funkcionavimą nuo išorinės tikslingos ir žalingos komunikacijos poveikio. Informacinė gynyba sudaro dalį visuomenės gynybos prieš informacinį poveikį. Pastebėtina, kad žalingas informacijos naudojimas yra kasdienė plataus masto poveikio dalis¹²³.

Propagandos sąvoka. Suomijos nacionalinis audiovizualinis institutas prie Švietimo ir kultūros ministerijos, savo interneto svetainėje apžvelgdamas archyvinį paveldą, paaiškina, kad propaganda visada buvo kovos priemone, kuria istoriškai siekta paveikti ne tik namų fronto bendrą nuotaiką, ją pakylėti, bet ir apskritai sustiprinti kovinę dvasiją¹²⁴.

Institucijos, atsakingos už kovą su dezinformacija ir propaganda

Dezinformacijos sritis. Vyriausybės 2024 m. paskelbtoje gynybos ataskaitoje nurodoma, kad informacinio poveikio veikos prieš Suomiją yra nustatomos ir atremiamos bendradarbiaujant skirtingoms ministerijoms ir valdžios institucijoms. Ministro Pirmininko kanceliarija, bendradarbiaudama su kitais valdžios subjektais, koordinuoja atsakomąsias priemones ir su tuo susijusią strateginę komunikaciją išskirtinėse situacijose ir atvejais, kai informacinio poveikio veika yra ypač intensyvi ir apima kelias valdžios institucijas. Be to, siekiant užkirsti kelią grėsmėms, viešojo ir privataus sektoriaus veiksmai derinami iš anksto, laikantis prevencinio požiūrio į saugumą¹²⁵.

Informacinės gynybos ir informacinio poveikio veikų neutralizavimo tarpsektorinis pobūdis reikalauja gebėjimų ir įgaliojimų stebėti informacinę aplinką, keisti informaciją ir imtis atsakomųjų priemonių informacinėje erdvėje, tame tarpe ir bendradarbiaujant su privačiuoju sektoriumi. Prieš Suomijos gynybinį pajėgumą nukreiptas informacinio poveikio veikas atremia Gynybos ministerija, veikdama kartu su Suomijos ginkluotosiomis pajėgomis, sąjungininkais ir kitais visuotinės gynybos dalyviais¹²⁶.

Ministro Pirmininko kanceliarijos Strateginės komunikacijos padalinys rengia kasmetines informacinio poveikio veikų apžvalgas, kuriose analizuojama taip pat ir Rusijos retorika ir taktika žiniasklaidoje, siekiant paveikti visuomenės nuomonę. Šios apžvalgos informuoja visuomenę ir politikus apie esamas grėsmes¹²⁷.

Ryšių paslaugų teikėjus, interneto saugumą ir vartotojų teises Suomijoje prižiūri Suomijos transporto ir ryšių agentūra (*Traficom*). Agentūra atsakinga už ES Skaitmeninių paslaugų akto įgyvendinimą Suomijoje, neteisėto turinio šalinimo procedūrų priežiūrą, interneto platformų atsakomybės užtikrinimą turinio moderavimo, skaidrumo ir vartotojų apsaugos srityse¹²⁸.

¹²² Finnish Government – Overview of information influence activities:

<https://valtioneuvosto.fi/en/government-communications/overview-of-information-influence-activities>

¹²³ Finnish Government's Defence Report, 2021, p. 23:

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163407/VN_2021_80.pdf?sequence=4&isAllowed=y

¹²⁴ Kansallinen audiovisuaalinen instituutti – Sotapropaganda:

<https://elokuvalpolku.kavi.fi/ylapolku/lajityypit/propaganda/elokuva/sotapropaganda/>

¹²⁵ Finnish Government's Defence Report, 2024, p. 111:

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/166004/PLM_2024_7.pdf?sequence=4&isAllowed=y

¹²⁶ Finnish Government's Defence Report, 2024, p. 51:

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/166004/PLM_2024_7.pdf?sequence=4&isAllowed=y

¹²⁷ Finland not a primary target of Russian disinformation influence, says government report. *Yle News*, 2022:

<https://yle.fi/a/74-20138645>

¹²⁸ Finnish Transport and Communications Agency:

<https://www.trafficom.fi/en/communications/data-economy-and-digital-services/obligations-online-platforms>

Nacionalinis audiovizualinis institutas prie Suomijos Švietimo ir kultūros ministerijos aktyviai skatina medijų raštingumą, ypač vaikų ir jaunimo tarpe, siekdama stiprinti atsparumą informaciniam poveikiui¹²⁹.

Propagandos sritis. Prieš Suomijos gynybinį pajėgumą nukreiptas informacinio poveikio veikas atremia Gynybos ministerija, veikdama kartu su Suomijos ginkluotosiomis pajėgomis, sąjungininkais ir kitais visuotinės gynybos dalyviais¹³⁰.

Teisinė atsakomybė už dezinformaciją ir propagandą

Dezinformacijos sritis. Suomijos BK¹³¹ numato kelis straipsnius (24 sk. 9, 10 str., 15 sk. 1, 2, 6, 7 str., 33 sk. 1, 2 str.), susijusius su melagingos informacijos skleidimu, tačiau jie taikomi specifinėmis aplinkybėmis – pavyzdžiui, šmeižtui, melagingam pranešimui policijai, melagingam liudijimui ar dokumentų klastojimui.

Suomijos transporto ir ryšių agentūra gali taikyti įspėjimus, nurodymus pašalinti neteisėtą turinį, o kraštutiniais atvejais – skirti baudas ar apriboti paslaugų teikimo galimybes interneto platformoms, kurios nesilaiko ES Skaitmeninių paslaugų akto reikalavimų¹³².

Propagandos sritis. BK 12 skyriaus (Išdavystės nusikaltimai) 2 straipsnyje (Karo kurstymas) nurodyta, kad Suomijoje esantis asmuo ar Suomijos pilietis už Suomijos ribų, kuris, vykstant ar gresiant karinei krizei ar tarptautinei politinei krizei, susijusiai su Suomija, siekdamas įtraukti Suomiją į karą ar paversti ją karinės operacijos taikiniu:

1) viešai ragina užsienio valstybę įvykdyti agresiją prieš Suomiją arba ragina Suomiją įvykdyti agresiją užsienio valstybės atžvilgiu;

2) viešai platina pareiškimus, kuriais siekiama viešosios nuomonės palankumo agresijos aktų vykdymui;

3) sistemingai platina aiškiai nepagrįstą ar klaidinančią informaciją apie Suomijos nacionalinę gynybą arba Suomijos karinės ar gynybos politikos intencijas;

4) neteisėtai įvykdo smurto aktą prieš užsienio valstybę arba jos atstovą, teritoriją ar nuosavybę, tuo aiškiai padidindamas Suomijos įtraukimo į karą ar tapimo karinės operacijos taikiniu, pavojų,

baudžiamas už karo kurstymą laisvės atėmimu nuo 1 iki 10 metų.

Vokietija

Dezinformacijos ir propagandos sąvokų apibrėžimai ir alternatyvios sąvokos

Dezinformacijos sąvoka. Federalinė vidaus reikalų ministerija apibrėžia dezinformaciją kaip melagingos ar klaidinančios informacijos tyčinį platinimą. Papildomai paaiškinama, kad pasitelkę dezinformaciją, įvairūs veikėjai siekia neteisėtai formuoti tam tikrų tikslinių grupių ar visos visuomenės nuomonę ir politinę valią. Kai tokį neteisėtą poveikį bando daryti užsienio valstybės veikėjas, tai vertinama kaip hibridinė grėsmė¹³³.

Federalinės Vyriausybės informaciniame interneto puslapyje dezinformacija apibrėžiama kaip tyčinis neteisingos, netikslios ar klaidinančios informacijos skleidimas. Jos tikslas – paveikti nuomones, siekiant pakenkti asmeniui, socialinei grupei, organizacijai ar valstybei. Terminas

¹²⁹ Kansallinen audiovisuaalinen instituutti: <https://kavi.fi/en/>

¹³⁰ Finnish Government's Defence Report, 2024, p. 51:

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/166004/PLM_2024_7.pdf?sequence=4&isAllowed=y

¹³¹ Rikoslaki: <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/1889/39-001>

¹³² Finnish Transport and Communications Agency:

<https://www.traficom.fi/en/communications/data-economy-and-digital-services/obligations-online-platforms>

¹³³ Federal Ministry of the Interior – Disinformation from foreign state actors:

<https://www.bmi.bund.de/SharedDocs/schwerpunkte/EN/disinformation/disinformation-from-foreign-state-actors.html>

„dezinformacija“ apima du dalykus: pačią iškraipytą informaciją ir ketinimą, slypintį už jos sklaidos¹³⁴.

Federalinė konstitucijos apsaugos tarnyba nurodo, kad dezinformacija pasireiškia tada, kai informacija yra „objektyviai neteisinga pagal objektyvius standartus, o jos rengėjas tai žino ir vis tiek ją naudoja siekdamas daryti įtaką“, įskaitant ir sąmoningą esminių informacijos dalių nuslėpimą¹³⁵.

Propagandos sąvoka. Federalinė vidaus reikalų ministerija savo interneto svetainėje paaiškina, kad hibridinių grėsmių kategorijai priklauso manipuliavimas viešąja nuomone, skleidžiant propagandą internete¹³⁶.

Vokietijos teisinių paslaugų įmonė „MTR Rechtsanwaltsgesellschaft mbH“ savo interneto svetainėje paaiškina, kad ardomojo poveikio propagandos (*disruptive propaganda*) terminas nėra galutinai apibrėžtas Vokietijos teisėje, tačiau vartojamas valstybės saugumo ir baudžiamosios teisės kontekste. Šios rūšies propaganda, nukreipta prieš Bundesverą, reiškia tikslingus komunikacinius veiksmus, kuriais siekiama viešai delegitimizuoti Bundesverą, jo užduotis ar narius, silpninti gynybinį pasirengimą ar pakenkti ginkluotųjų pajėgų reputacijai¹³⁷.

Institucijos, atsakingos už kovą su dezinformacija ir propaganda

Dezinformacijos sritis. Federalinė vidaus reikalų ir bendruomenės ministerija koordinuoja federalinės vyriausybės atsaką į hibridines grėsmes¹³⁸.

Siekdama veiksmingiau kovoti su užsienio veikėjų manipuliavimo informacija mėginimais, federalinė Vyriausybė 2024 m. įsteigė Centrinę užsienio informacijos manipuliavimo aptikimo tarnybą (vok. *Zentrale Stelle zur Erkennung ausländischer Informationsmanipulation*, toliau – ZEAM), veikiančią federalinėje Vidaus reikalų ir bendruomenės ministerijoje¹³⁹. ZEAM nagrinėja veikimo būdus, platinimo kelius bei mechanizmus, kuriais daroma užsienio įtaka manipuliuojant informaciją socialiniuose tinkluose ir internete, kad galėtų juos geriau suprasti ir kuo anksčiau atpažinti. Tokiu būdu ZEAM sukuria faktais pagrįstą pagrindą galimam federalinės valdžios reagavimui.

Švietėjiška veikla ir atsparumo stiprinimas priklauso federalinės Vidaus reikalų ir bendruomenės ministerijos, federalinės Šeimos, senjorų, moterų ir jaunimo reikalų ministerijos ir Federalinės pilietinio švietimo agentūros (*Bundeszentrale für politische Bildung*) kompetencijai¹⁴⁰.

Savireguliacijos organizacija – Vokietijos spaudos taryba (*Deutscher Presserat*) laikoma veiksminga, užtikrinant žurnalistinių standartų laikymąsi¹⁴¹.

ES Skaitmeninių paslaugų akto federalinis įgyvendinamasis Skaitmeninių paslaugų aktas¹⁴² nustato kompetentingas šalies institucijas, kurių taikomos priemonės netiesiogiai apima dezinformacijos, kaip neteisėto turinio, skelbimą. Federalinė tinklo agentūra (*Bundesnetzagentur*) atsakinga už skaitmeninių paslaugų reikalų koordinavimą tarp nacionalinių ir ES institucijų, taip pat nagrinėja skundus ir atlieka tyrimus.

Federalinei kriminalinės policijos tarnybai (*Bundeskriminalamt*) interneto platformos teikia informaciją apie įtariamas baudžiamąją atsakomybę užtraukiančias veikas. Federalinis Vaikų ir jaunimo apsaugos žiniasklaidoje centras (*Bundeszentrale für Kinder- und Jugendmedienschutz*)

¹³⁴ Presse- und Informationsamt der Bundesregierung – Was ist Desinformation?:

<https://www.bundesregierung.de/breg-de/aktuelles/was-ist-desinformation-1875148>

¹³⁵ Bundesamt für Verfassungsschutz – Desinformation:

<https://www.verfassungsschutz.de/SharedDocs/glossareintraege/DE/D/desinformation.html>

¹³⁶ Federal Ministry of the Interior – hybrid threat:

<https://www.bmi.bund.de/SharedDocs/schwerpunkte/EN/disinformation/article-disinformation-hybrid-threat.html>

¹³⁷ MTR Rechtsanwaltsgesellschaft mbH – disruptive propaganda:

<https://www.mtrlegal.com/en/wiki/disruptive-propaganda-against-the-german-armed-forces/>

¹³⁸ Federal Ministry of the Interior – Disinformation from foreign state actors.

¹³⁹ Zentrale Stelle zur Erkennung ausländischer Informationsmanipulation:

<https://www.bmi.bund.de/SharedDocs/schwerpunkte/DE/disinformation-bei-bt-wahl/zeam-artikel.html>

¹⁴⁰ Bundes-zentrale für politische Bildung: <https://www.bmi.bund.de/SharedDocs/behoerden/DE/bpb.html>

¹⁴¹ Deutscher Presserat: <https://www.presserat.de/en.html>

¹⁴² Digitale-Dienste-Gesetz: <https://www.gesetze-im-internet.de/ddg/BJNR0950B0024.html>

atitinkamai užtikrina nepilnamečių apsaugą nuo žalingo turinio. Federalinis duomenų apsaugos ir informacijos laisvės komisaras (*Bundesbeauftragte für den Datenschutz und die Informationsfreiheit*) užtikrina su duomenų apsauga susijusių nuostatų laikymąsi.

Propagandos sritis. Federalinė vidaus reikalų ir bendruomenės ministerija koordinuoja federalinės vyriausybės atsaką į hibridines grėsmes¹⁴³.

Vokietijos Karinės kontržvalgybos tarnybos ir Federalinio konstitucijos apsaugos biuro kompetencijos sritis apima kovą su informacinio pobūdžio atakomis kaip hibridinio karo dalimi¹⁴⁴. ZEAM nagrinėja veikimo būdus, platinimo kelius bei mechanizmus, kuriais daroma užsienio įtaka manipuliuojant informacija socialiniuose tinkluose ir internete.

Teisinė atsakomybė už dezinformaciją ir propagandą

Dezinformacijos sritis. BK¹⁴⁵ nėra išskirtas dezinformacijos skleidimas, o yra tik nuostatos, susijusios su asmens šmeižimu, reputacijos menkinimu neteisingais faktais, melagingu pranešimu apie nusikaltimą (145d, 164, 185, 186, 187 str.).

2018–2024 m. laikotarpiu galiojęs Tinklo priežiūros įstatymas¹⁴⁶ (*Netzwerkdurchsetzungsgesetz*, toliau – NetzDG) reikalavo, kad socialinės žiniasklaidos platformos, turinčios daugiau kaip 2 mln. vartotojų, „akivaizdžiai neteisėtą“ turinį pašalintų per 24 val., o visą neteisėtą turinį – per 7 dienas. Nepaklusus, juridiniam asmeniui (socialinės žiniasklaidos įmonei) numatytos iki 50 mln. EUR siekiančios baudos, o fiziniam asmeniui (darbuotojui) baudos gali siekti iki 5 mln. EUR¹⁴⁷. Šiuo metu Tinklo priežiūros įstatymas nebetaikomas, jį pakeitus Skaitmeninių paslaugų aktui (tai teisės aktas, skirtas ES Skaitmeninių paslaugų akto įgyvendinimui)¹⁴⁸.

Federalinis įgyvendinamasis Skaitmeninių paslaugų aktas numato šias galimas sankcijas: nurodymus paslaugų teikėjams imtis priemonių prieš neteisėtą turinį; skaitmeninių paslaugų teikimo ribojimą, jei nustatoma rimta žalos viešajam saugumui rizika (pavyzdžiui, smurto ar neapykantos kurstymas lyties, rasės ar religiniu pagrindu); įvairaus dydžio administracines baudas už tokius nusižengimus kaip informacijos nesuteikimas esant reikalavimui, nepagrindžiamas turinio ribojimas, veiksmingos pranešimų apie neteisėtą turinį ir skundų teikimo sistemos nebuvimas, manipuliacinių interneto sąsajų kūrimas (manipuliacinės sąsajos remiasi elgesio psichologija – jos išnaudoja žmogaus įpročius, dėmesio stoką ar emocinį atsaką tam, kad paveiktų sprendimų priėmimą).

Pagal Vokietijos federalinių žemių tarpusavio Medijų sutartį¹⁴⁹, tam tikri socialinių tinklų profiliai ar „YouTube“ kanalai privalo laikytis pripažintų žurnalistinių principų. Juos prižiūri federalinių žemių žiniasklaidos reguliuotojai arba akredituota savireguliacijos institucija, kuriai jie yra priskirti. Gali būti teikiami skundai, priimami draudimo ar blokavimo nurodymai, tačiau baudos neskiriamos¹⁵⁰. 2021 m. priimtu sutarties pakeitimu nustatytos papildomos kovos su dezinformacija priemonės:

- Pareigos atlikti išsamią žurnalistinę patikrą (*due diligence*) taikymo išplėtimas, pradedant tai taikyti komercinėms interneto svetainėms, kuriose skelbiamos naujienos ar politinė informacija.
- Reikalavimų aiškiai žymėti socialinių robotų (*social bots*) sukurtą turinį įvedimas.

¹⁴³ Federal Ministry of the Interior – Disinformation from foreign state actors.

¹⁴⁴ MTR Rechtsanwaltskanzlei mbH – disruptive propaganda:

<https://www.mtrlegal.com/en/wiki/disruptive-propaganda-against-the-german-armed-forces/>

¹⁴⁵ Strafgesetzbuch: <https://www.gesetze-im-internet.de/stgb/>

¹⁴⁶ Netzwerkdurchsetzungsgesetz, NetzDG: <https://www.gesetze-im-internet.de/netzdg/BJNR335210017.html>

¹⁴⁷ Maas Heiko. How will Germany's new law combat fake news and hate crime? *The Progressive Post*, 2017: <https://feps-europe.eu/will-germanys-new-law-combat-fake-news-hate-crime/>

¹⁴⁸ EDMO – How is disinformation addressed in the member states of the European Union?, 2025, p. 29: https://edmo.eu/wp-content/uploads/2025/06/EDMO-Report_How-is-disinformation-addressed-in-the-member-states-of-the-European-Union_27-country-cases.pdf

¹⁴⁹ Medienstaatsvertrag (MStV):

<https://gesetze.berlin.de/bsbe/document/jlr-MedienStVtrBErahmen>

¹⁵⁰ EDMO – How is disinformation addressed in the member states of the European Union?, 2025, p. 29.

- Privalomas visos politinės, ideologinės ir religinės reklamos užsakovų identifikavimas.

Propagandos sritis. Pagal BK 80a straipsnį (Agresijos nusikaltimo kurstymas), asmuo, kuris šio kodekso taikymo teritorijoje¹⁵¹, kursto padaryti agresijos nusikaltimą¹⁵², veikdamas viešai, susirinkime ar skleisdamas atitinkamą turinį (rašytinę, garsinę, vizualinę medžiagą įvairiomis formomis), baudžiamas laisvės atėmimu nuo 3 mėnesių iki 5 metų.

Agresijos nusikaltimo kurstymas Vokietijos BK įvardinamas kaip nusikaltimas taikai.

¹⁵¹ Kai kuriais atvejais ji gali neapsiriboti Vokietijos teritorija (BK 4–7 str.)

¹⁵² Agresijos aktu laikomas valstybės ginkluotųjų pajėgų panaudojimas prieš kitos valstybės suverenitetą, teritorinį vientisumą ar politinę nepriklausomybę ar bet koku kitu būdu, prieštaraujančiu JT Chartijai (Nusikaltimų Tarptautinei teisei kodekso 13 str.).

Code of Crimes against International Law: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_vstgb/englisch_vstgb.html